

ЛІМ

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 21 (5126) 28 мая 2021 г.

ISSN 0024-4686

16+

Прастора
ўнутранай
вясны
стар. 6

З пакалення
дзяцей
вайны
стар. 10

Энергетыка
змрочнага
і светлага
стар. 12

Сярод начных вітрын і інсталяцый

Фота БелТА.

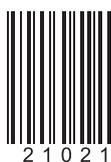
У Нацыянальным гістарычным музеі.

Музей захоўвае памяць пра мінулае, збірае аскепкі гісторыі асобнага месца, асобнага чалавека ці асобнай падзеі, канцэнтруе ў сабе творы мастацтва — эмацыянальныя і дакументальныя звесткі пра далёкія часы і сённяшні дзень, фіксуе важнае для аднаго чалавека або для цэлай нацыі. Музей — заўсёды нешта загадкавае, таямнічае, бо прывязаны або да гісторыі, або да мастацтва. А самае цікавае ў таямнічым — рабіць адкрыцці. Таму і існуе міжнародная акцыя «Ноч музеяў».

Упершыню яе правялі ў Берліне ў 1997 годзе, хаця падобныя актыўнасці праводзіліся па ўсім свеце і раней. У многіх еўрапейскіх музеяў у 1970-я была традыцыя бясплатных дзён наведвання ў маі, і ўстановы часта не спраўляліся з наплывам глядачоў, таму заставаліся працаваць і пасля закрыцця, каб наведвальнікі паспелі паглядзець экспазіцыю.

Правядзенне акцыі звычайна прыпадае на выхадныя пасля 18 мая — Міжнароднага дня музеяў, што адзначаецца ў 1977 года. Беларусь далучылася да гэтай акцыі ў 2005-м, ініцыятарам стаў Нацыянальны мастацкі музей. Ужо ў першы год правядзення імпрэза сабрала каля 2000 наведвальнікаў, і з кожным годам колькасць павялічваецца.

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 2 10 2 1

«ЛІМ»-акцэнт

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў калектыў Еўразійскага нацыянальнага ўніверсітэта імя Л. М. Гумілёва з 25-годдзем вучы. Кіраўнік дзяржавы адзначыў, што дзейнасць створанага на базе ўніверсітэта Казахстанска-Беларускага цэнтра навукова-тэхнічнага супрацоўніцтва і Цэнтра мовы і культуры «Беларусь», што ўваходзіць у яго структуру, служыць яркім прыкладам шматграннага і плённага партнёрства паміж прадстаўнікамі сферы навукі, адукацыі і культуры Беларусі і Казахстана.

Культура. Орша стане наступнай культурнай сталіцай Беларусі. На пасяджэнні калегіі Міністэрства культуры, падчас якога разглядалася пытанне аб наданні статусу «Культурная сталіца года» ў 2022-м, былі разгледжаны падазненныя заяўкі і прэзентацыйныя матэрыялы ад шасці гарадоў розных абласцей краіны. Уладальнікам статусу, па рашэнні членаў калегіі, названы горад Орша. Рэспубліканская акцыя «Культурная сталіца года» мае на мэце прэзентацыю самабытнасці гарадоў і рэгіёнаў Беларусі, стварэнне праз сферу культуры ўмоў для іх сацыяльна-эканамічнага развіцця.

Ініцыятыва. Міністэрства замежных спраў Беларусі да 80-годдзя пачатку Вялікай Айчыннай вайны запуская праект у сацсетках. «Мы прапануем паглядзець на Брэсцкую крэпасць і гісторыю яе абароны не толькі праз прызму сухіх фактаў і статыстыкі, а ўбачыць лёсы звычайных людзей, асобы са сваімі радасцямі і нягодамі, — адзначылі ў міністэрстве. — Да 22 чэрвеня мы будзем дзяліцца ўрывкамі з асабістых пісем ваеннаслужачых крэпасці і членаў іх сем'яў, напісаных імі літаральна за некалькі тыдняў да пачатку гэтай страшнай вайны». «Калі вы захочаце падтрымаць нас і падзяліцца ўрывкамі з пісем сваіх родных і блізкіх, напісаных імі да або ў час вайны, калі ласка, размясціце іх на інфармацыі з хэштэгам #ВОВ80», — паведамілі ў прэс-службе МЗС.

Падзея. З 15 да 18 ліпеня адбудзецца юбілейны XXX Міжнародны фестываль мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску» (дадатковыя праекты запланаваны на 14 і 19 ліпеня). Чакаецца насычаная праграма на любы густ, паведамілі ў дырэкцыі фестывалю. Асноўныя падзеі — урачыстая цырымонія і гала-канцэрт адкрыцця, канцэрт «Саюзная дзяржава запрашае...», дарослы і дзіцячы музычныя конкурсы. Сюрпрызам для глядачоў стане першы канцэрт у Летнім амфітэатры — сімфанічная рок-феерія «Уверцюра да фестывалю. Агонь і лёд». Гэта шоу ад пераможцаў і прызёраў сусветных спартыўных першынстваў па фігурным катанні — Дзяржаўнага балета на лёдзе Санкт-Пецярбурга, якое будзе суправаджаць *Concord Orchestra* пад кіраўніцтвам італьянскага дырыжора Фабія Пірала.

Пашана. Магілёўскаму абласнаму тэатру лялек прысвоена званне «Заслужаны калектыў Рэспублікі Беларусь», паведаміла БелТА. Калектыў — лаўрэат шматлікіх айчынных і міжнародных фестывалю і конкурсаў, тройчы лаўрэат рэспубліканскага конкурсу «Нацыянальная тэатральная прэмія», мае вышэйшы ўзнагароды прэстыжных фестывалю. Тэатр актыўна рыхтуецца да 45-гадовага юбілею. Новы сезон абяцае быць відовішчым і насычаным. З верасня пачне работу абноўленая дзіцячая тэатральная студыя і студыя выяўленчага мастацтва.

Традыцыі. Культурна-спартыўны фестываль «Вытокі» адбудзецца ў Оршы з 3 да 5 чэрвеня. Адкрые свята праграма гісторыка-культурнай спадчыны ў аршанскім езуіцкім калегіуме. «Вытокі» (VYTOKI) — беларускі брэнд, сімвал, які адлюстроўвае накіраванасць фестывальнага руху ў мэтах папулярызацыі нацыянальнай культуры, спорту, гісторыі, традыцыі і падтрымкі малых гарадоў. Адрасы фестывалю ў 2021 годзе — Ліда, Кобрын, Мазыр, Бабруйск, Жодзіна. Арганізатары — Нацыянальны алімпійскі камітэт, Федэрацыя прафсаюзаў Рэспублікі Беларусь.

Рэгіёны. Выстаўка графікі і жывапісу «Мелодыя ліній» Ігара Ліфанова адкрылася ў музеі аўтографу цэнтральнай гарадской бібліятэкі імя А. І. Герцэна, паведамілі ў сетцы публічных бібліятэк Гомеля. Наведальнікам прапануецца больш за 20 мастацкіх твораў аўтара. Мастак спрабуе сябе ў розных тэхніках і прадстаўляе некалькі кірункаў у мастацтве: графіку, жывапіс і акварэль, адзначылі БелТА ў дзяржаўнай установе. Графіка прысутнічае ў партрэтах, а ў жывапісных нацюрмортах творца эксперыментуе з формамі і колерамі, спосабамі нанясення фарбаў.

Агляд афіцыйных падзей ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

конкурсы

Праз кнігу да духоўнасці

Цырымонія ўзнагароджання пераможцаў абласнога літаратурнага конкурсу «Духоўная веліч» адбылася ў брэсцкім Музеі «Выратаваныя мастацкія каштоўнасці».

Конкурс заснаваны тры гады таму абласным аддзяленнем СПБ, галоўным упраўленнем ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі аблвыканкама сумесна з Брэсцкай і Пінскай епархіямі Беларускай праваслаўнай царквы і Брэсцкім абласным аддзяленнем Беларускага фонду міру. Мэта — выяўленне найлепшых твораў, што спрыяюць выхаванню ў чытачоў духоўнасці, грамадзянскасці і патрыятызму, падтрымка пісьменнікаў, якія прапагандуюць духоўныя каштоўнасці, займаюцца папулярызацыяй моўнай, літаратурнай і гістарычнай спадчыны.

Фота Святланы Сасоннай.

Узнагарода ўручаецца Аляксандру Валковічу.

На суд журы было прадстаўлена звыш 30 кніг у чатырох намінацыях. Старшыня праўлення Брэсцкага абласнога аддзялення Беларускага фонду міру Лідзія Раманюк уручыла ўзнагароду пераможцу ў намінацыі

«Паэзія» — пісьменніку, журналісту, аўтару зборніка вершаў «Як ліст сярод лістоў» Мікалаю Антанюўскаму.

У намінацыі «Проза» была адзначана кніга «І там спосці сваю печаль» пісьменніка, журналіста, гадоўнага рэдактара літаратурна-краязнаўчага альманаха «Астрамечаўскі рукапіс» Аляксандра Валковіча.

Найлепшай кнігай для дзяцей прызнаны зборнік твораў пра прыроду Мікалая Бусько «Лясныя дзівосы». У намінацыі «Публіцыстыка» адзначана серыя кніг «Лунінецкая памяць» крэйзнаўцы, журналіста, арганізатара шматлікіх духоўна-асветніцкіх мерапрыемстваў Таццяны Канапацкай.

Пра тое, як важна захоўваць крыніцы духоўнасці, напаянчыць жыццё добрымі справамі і памкненнямі, расказалі святары Пінскай і Брэсцкай епархій.

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ

Для тых, хто сябруе з гумарам

Выдавецкі дом «Звязда», рэдакцыя часопіса «Вожык» і Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі аб'явілі літаратурны конкурс, прысвечаны 80-годдзю адзінага дзяржаўнага выдання сатыры і гумару — часопіса «Вожык».

Да ўдзелу ў творчым спаборніцтве запрашаюцца аўтары з Беларусі. Узрост не абмежаваны. На разгляд прымаюцца літаратурныя творы, якія раней не публікаваліся і не ўдзельнічалі ў іншых конкурсах. Тэматыка і жанры твораў розныя: гумарэска, байка, пародыя, эпіграма, фельетон, жарт, сатырычная мініяцюра і інш.

Конкурс праводзіцца з 1 мая да 1 верасня. У мэтах прапаганды роднай мовы работы прымаюцца на беларускай мове, на якой і выходзіць часопіс «Вожык».

Журы, у склад якога ўваходзяць вядомыя пісьменнікі, вызначыць 5 прызавых месцаў.

Падвядзенне вынікаў адбудзецца падчас правядзення Дня беларускага пісьменства ў Капылі 5 верасня з уручэннем узнагарод. Аўтарам найлепшых твораў будзе

дадзена магчымасць выступіць з імі на свяце.

Творы пераможцаў плануецца надрукаваць у часопісе «Вожык».

Пераможцы конкурсу будуць узнагароджаны граматамі Выдавечкага дома «Звязда», дыпламамі Мінскага гарадскога аддзялення СПБ.

Работы, набраныя на камп'ютары, дасылаць на адрас: 220034, г. Мінск, вул. Захарова, д. 19, Рэдакцыя часопіса «Вожык» (e-mail: a-vojik@yandex.by) альбо на адрас: 220034, г. Мінск, вул. Фрунзэ, д. 5, пакой 309, Мінскае гарадское аддзяленне СПБ (e-mail: tgo-oo-spb@mail.ru).

Канкурсанты ўказваюць прозвішча, імя, імя па бацьку, дату нараджэння, хатні адрас з паштовым індэксам, пашпартныя звесткі, кантактныя тэлефоны, інфармацыю пра сябе (аўтабіяграфію, творчую справаздачу).

Тэлефоны для даведак: 244-92-37 (часопіс «Вожык»), 392-59-06 (Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі).

актуальна

Культурная інклюзія

У Літаратурным музеі Максіма Багдановіча адбыўся семінар «Музей для ўсіх», падчас якога шырока абмяркоўвалася стварэнне інклюзіўнага культурнага асяроддзя.

Семінар сабраў зацікаўленых і неабякавых, гатовых зрабіць унёсак у стварэнне безбар'ернага асяроддзя. Спецыялісты па пытаннях інклюзіі і прадстаўнікі спецыяльнай аўдыторыі абмеркавалі розныя праекты, ініцыятывы, абмяняліся досведам і далі практычныя рэкамендацыі па паляпшэнні якасці абслугоўвання людзей з абмежаванымі магчымасцямі, павышэнні кваліфікацыі супрацоўнікаў устаноў культуры.

Удзел узялі прадстаўнікі грамадскай ініцыятывы «Асобны маршрут». На аснове асабістага досведу яны расказалі, з якімі цяжкасцямі сутыкаецца чалавек з абмежаванымі магчымасцямі, калі вырашыць наведаць музей ці іншую ўстанову, і прапанавалі магчымыя варыянты вырашэння такіх праблем.

Псіхолог Юрый Авершын распавёў пра этыку камунікавання і аказання дапамогі людзям з асаблівасцямі апорна-рухальнага апарата. Кіраўнік ініцыятывы Дзмітрый Хмурчык займаецца праблемай безбар'ернага асяроддзя ў Мінску, у межах праекта інфармуе пра вынікі тэсціравання аб'ектаў.

Настаўнік-дэфектолаг спецыяльнай агульнаадукацыйнай школы № 188 для дзяцей з парушэннямі зроку Мінска Юлія Бугук расказала пра асаблівасці ўспрымання інфармацыі дзецьмі з парушэннямі зроку, пералічыла цяжкасці, якія ўзнікаюць у працэсе іх навучання, падзялілася досведам, карысным для адаптацыі музеяў для невідущых і слабых на зрок наведвальнікаў.

Пра арганізацыю і правядзенне інклюзіўных экскурсій для розных груп, адаптаванне музейнай прасторы, работу з дзецьмі з расстройствамі аўтычнага спектра паведаміла Людміла Скрадаль — арганізатар і кіраўнік праграмы «Mivnia», якая існуе ўжо 8 гадоў. У яе межах створана шмат сацыяльных праектаў: яны дазваляюць людзям з абмежаванымі магчымасцямі інтэгравацца ў культурнае асяроддзе. Напрыклад, для людзей з парушэннямі зроку зроблены аб'ёмныя макеты архітэктурных будынкаў Мінска, інтэрактыўная карта плошчы Незалежнасці, аб'ёмныя выявы карцін беларускіх мастакоў, тактыльныя копіі сучасных дзіцячых кніг і г. д.

Галоўны бібліятэкар навуковай бібліятэкі БНТУ, куратар кампаніі «Літаратура як інклюзія» Волга Воўк узяла пытанне інклюзіўнай літаратуры як спосаб падрыхтоўкі інклюзіўнага асяроддзя: расказала

пра мастацкія выданні, дзе закранаюцца пытанні асаблівасцяў дзяцінства, тасункі хлопчыкаў і дзяўчынак з аднагодкамі і дарослымі.

— Добрая мастацкая літаратура — цудоўны спосаб патлумачыць інваліднасць проста мовай, падрыхтавацца да дыялогу, калі ў клас, прынамсі, прыходзіць дзіця з асаблівасцямі, — адзначыла бібліятэкар і пазнаёміла з праектам «ЗаЧытанне», на базе якога створана грунтоўная кніжніца тактыльных выданняў.

Заснавальнік і дырэктар «Сямейнага інклюзіў-тэатра» Ірына Кісялёва прадставіла інфармацыю пра ўласны праект, галоўная задача якога — развіццё і пашырэнне творчага асяроддзя, што дазваляе дзецям з аўтызмам і іншымі асаблівасцямі атрымаць прафесійную падрыхтоўку ў сферы тэатральнага і музычнага мастацтва з абавязковым выкарыстаннем інклюзіі.

Семінар «Музей для ўсіх» стаў пляцоўкай, дзе спецыялісты змаглі падзяліцца досведам у арганізацыі работы са спецыяльнай аўдыторыяй у культурным асяроддзі. Па выніках мерапрыемства створаны падбор метадычных парадак ад спецыялістаў і аўтараў інклюзіўных праектаў, інфармацыя пра рэалізаваныя актыўнасці ў сферы інклюзіі ў Беларусі, а таксама па пытаннях безбар'ернага асяроддзя.

Дзіяна КАЗІМІРЧЫК

стасункі

Новае імя сярод перакладчыкаў

Творчасць класіка беларускай літаратуры Уладзіміра Караткевіча добра вядома не толькі ў Беларусі, але і за яе межамі — дзякуючы перакладам яго твораў на іншыя мовы народаў свету. Працягваецца гэтая практыка і сёлета.

Новае імя сярод перакладчыкаў неўміручых твораў Уладзіміра Караткевіча — кітайскі студэнт Сунь Фаньці, які вучыцца ў Беларускім дзяржаўным універсітэце, а некаторы час таму навучаўся ў адной з мінскіх школ.

Спадар Сунь Фаньці пераклаў на кітайскую мову «Дзікае паляванне караля Стаха». Зробленая праца ўжо мае рэцэнзіі кітайскіх пісьменнікаў і прыхільна ўспрынята некаторымі прадстаўнікамі лінгвістычнай і літаратурнай супольнасці Паднябеснай, якія азнаёміліся з рукапісам перакладу.

Кітайскае пераўвасабленне захапляльнага твора перададзена да разгляду адносна выдання асобнай кнігай у Выдавецкі дом «Звязда», дзе, відавочна, і пабачыць свет. Магчыма, да рэалізацыі праекта спрычыніцца і кітайскі бок — як у частцы падрыхтоўкі кнігі да друку, так і ў частцы яе распаўсюджвання.

Пераклад «Дзікага палявання караля Стаха» — не першы зварот Сунь Фаньці як перакладчыка да беларускай літаратуры. Малады творца перастварыў на кітайскую мову казку У. Караткевіча «Чортаў скарб», творы беларускіх пісьменніц Людмілы Рублеўскай, Кацярыны Хада-севич-Лісавой. Гэтыя пераклады надрукаваны ў часопісе «Беларусь» (штомесячнік выходзіць на беларускай, англійскай і кітайскай мовах).

Кастусь ЛАДУЦЬКА

на развітанне

Абсалютная шчырасць мастака

Прышла сумная вестка. На 95-м годзе пайшоў з жыцця выдатны беларускі мастак, сябар Беларускага саюза мастакоў, заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь, ветэран Вялікай Айчыннай вайны Аляксандр Аляксандравіч Салаўёў. З 1965 года ён працаваў мастаком-пастаноўшчыкам у Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя Я. Коласа, а пазней (з 1977 да 1995 года) — яго галоўным мастаком.

вьяў, узнікаючы іх да сімвалічнага гучання. Яны прымушалі глядача думаць, вастрэй і ярчэй успрымаць спектакль. Аднойчы на гастроліх у Маскве яго дэкарацыям, як калісьці работам Льва Бакста, зладзілі авачыі адразу пасля ўзняцця заслоны.

У 1982 годзе Аляксандру Салаўёву было прысвоена званне «Заслужаны дзеяч мастацтваў БССР».

Аляксандр Салаўёў быў актыўным удзельнікам гарадскіх, абласных, рэспубліканскіх і міжнародных выстаў. Яго работы выстаўляліся ў Расіі, Прыбалтыцы, Германіі, Францыі і Аўстраліі. У 2010 годзе мастак перадаў у дарунак Віцебскаму мастацкаму музею 35 сваіх твораў, сярод якіх абстрактныя кампазіцыі і эскізы афармлення дэкарацый да спектакляў, а таксама маляўнічыя палотны.

Прыезд Аляксандра Салаўёва ў Віцебск адзначыў з'яўленне пасляваеннага гарадскога авангарда. Як мастак, які вырас на класічнай школе і сусветных узорах рэалізму, Салаўёў вывучаў разнастайныя абстрактныя і рэалістычныя сістэмы, а таксама стаў злучаць рэалізм з абстрактным мастацтвам. За час працы мастак аформіў больш за семдзесят спектакляў у Віцебску, а калі ўлічыць работы ў іншых тэатрах Беларусі і за мяжой, то іх колькасць перавысіць сто.

Сцэнаграфіі А. А. Салаўёва былі ўладсцівыя абагульненне, сімвалічнасць, пластычнасць. Аляксандр Аляксандравіч — мастак-філосаф. Яго тэатральныя работы дазвалялі глыбей раскрыць фэбулу пастаноўкі, характар герояў, існасць

У вячэрнім эфіры — «Літаратурныя гісторыі»

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае пазнаёміцца з літаратурна-мастацкімі і пазнавальнымі праектамі.

У «Літаратурнай анталогіі» з панядзелка да пятніцы агучваецца рамана Івана Мележа «Подых навалніцы», у «Радыёбібліятэцы» — апошнія старонкі кнігі Аскара Уайльда «Партрэт Дарыяна Грэя». Прызайчыныя творы кароткіх форм прапануе перадача «Літаратурныя гісторыі» ў вячэрнім эфіры выхадных: гэтым разам — апавяданні Міколы Станкевіча «Кашулька-татулька» і Сяргея Трахімёнка «Іголка ў квадраце».

«Радыётэатр плюс» у суботу і нядзелю ў 21.30 прадставіць радыёверсію спектакля Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы «На крутым павароце» па аднайменнай камедыі Канстанціна Губарэвіча.

Па выхадных у 10.05 пачынаецца праект «Дзіцячы радыётэатр». У яго межах прагучыць апошняя частка радыёпастаноўкі «Тайна корціка» паводле аповесці Анатоля Рыбакова і інсцэніраваная казка «Па шчупаковым загалдзе». Чытанні для маленькіх ладзіцца таксама па буднях у межах праекта «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя». Штовечар у 21.00 гучыць «Вячэрняя казка» на добры сон.

Па выхадных для аматараў паэзіі — праграма «Прачулым радком», якая гэтым разам прапануе вершы Алега Лойкі. Публіцыстычныя суботнікі праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі і навінкамі беларускіх выдавецтваў і са зместам свежэга нумара штотыднёвіка «ЛіМ».

У нядзелю — праект Навума Гальпяровіча «Сюжэт для вечнасці». Госць радыёверсіі праграмы «Суразмоўцы» — дырэктар Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры Сяргей Усік.

незабыўнае

Памятнымі мясцінамі

Споўнілася 104 гады, як у далёкай Ялце Садышоў у вечнасць самы малады класік беларускай літаратуры Максім Багдановіч. Традыцыйна 25 мая Літаратурны музей Максіма Багдановіча ладзіць імпрэзы па ўшанаванні памяці выбітнага паэта.

Сёлета ў гэты дзень былі згаданы мясціны, звязаныя з памяццю пра Максіма Багдановіча: Мінск, Гродна, Вяззе, Ніжні Ноўгарад, Яраслаўль, Вільня, Рукудэўшчына, Ялта.

У сталічным Свята-Петра-Паўлаўскім саборы прайшла памінальная служба. Потым адбылося ўскладанне кветак да помніка Максіму Багдановічу ў скверы каля Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета.

А вечарам ладзілася імпрэза «Мясціны памяці Максіма Багдановіча», у якой бралі ўдзел Сяргей Гумілеўскі, скульптар, суаўтар помніка Максіму Багдановічу ў Ялце, Эдуард Астаф'еў, скульптар, аўтар мемарыяльнай шыльды на будынку па вуліцы М. Багдановіча ў Мінску, дзе ў канцы XIX стагоддзя знаходзіўся дом, у якім нарадзіўся паэт.

Міра ІЎКОВІЧ

Творчасць Аляксандра Салаўёва стала неад'емнай часткай культуры не толькі Віцебска, але і ўсёй Беларусі другой паловы XX стагоддзя. У 2016 годзе шэраг сваіх работ ён падарыў Нацыянальнаму мастацкаму музею, яны дэманстраваліся ў Мінску на яго персанальнай выстаўцы.

Па меркаванні Аляксандра Салаўёва, «мастак — гэта перадусім адменны дар думаць, адчуваць, бачыць, суперажываць падзеі, што адбываюцца ў свеце. Ён павінен увесць час напружана працаваць, не думаючы, зразумеюць яго ці не. Інакш ён не мастак і нічога не створыць. Мастак — гэта заўсёды першаадкрывальнік. Ён свядома ідзе ў невядомасць. Мастак адштурхоўваецца ад будняў і бачыць жыццё на шмат гадоў наперад. Мастак павінен зразумець, што мастацтва — гэта абсалютная шчырасць і найвышэйшая праява інтэлекту. Гэта космас. І задача мастака — адкрыць яго».

У 2016 годзе за шматгадовую плённую працу, значны асабісты ўнёсак у культуру і мастацтва Беларусі Аляксандр Салаўёў быў узнагароджаны ордэнам Францыска Скарыны.

Памяць пра Аляксандра Аляксандравіча Салаўёва назаўсёды застаецца ў нашых сэрцах.

КОЛАСАЎЦЫ

30 мая — 125 гадоў з дня нараджэння Канстанціна Саннікава (1896—1965), рэжысёра, акцёра, педагога, народнага артыста БССР.

30 мая — 90 гадоў з дня нараджэння Ірыны Глазавай (1931—1987), жывапісца.

30 мая 70-гадовы юбілей святкуе Аляксандр Падобед, акцёр, народны артыст Беларусі.

30 мая 70-годдзе адзначае Анаголь Хвісевіч, мастак манументальна-дэкаратыўнага мастацтва, афарміцель, жывапісец.

30 мая 60 гадоў спаўняецца Юрыю Пятрову, скульптару.

1 чэрвеня — 115 гадоў з дня выхаду (1906) грамадска-палітычнай і літаратурнай газеты «Могилёвский вестник». Выдавалася да 1917 г.

1 чэрвеня — 110 гадоў з дня нараджэння Якуба Міско (1911—1981), празаіка, публіцыста, паэта, перакладчыка, заслужанага дзеяча культуры БССР.

1 чэрвеня — 105 гадоў з дня нараджэння Міколы Гваздова (Мікалая Васілевіча; 1916—1938), паэта.

1 чэрвеня — 105 гадоў з дня ўтварэння (1916) Беларускага клуба ў Вільні. Існаваў да 1920 г.

1 чэрвеня 75-годдзе адзначае Генрых Далідовіч, празаік.

1 чэрвеня 50-гадовы юбілей святкуе Ігар Карпіевіч, акцёр.

3 чэрвеня — 105 гадоў з дня нараджэння Тамары Карававай (1916—1997), рускай і беларускай артысткі балета, заслужанай артысткі БССР.

3 чэрвеня 90 гадоў з дня нараджэння (1931) Уладзіміра Генералава, артыста оперы.

3 чэрвеня 85-годдзе адзначае Алесь Дзятлаў, празаік, журналіст.

«ЛіМ»-люстэрка

Міжнародная выстаўка «Гравюра без межаў» працуе ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў. У праекце ўдзельнічаюць сучасныя аўтары — прызнаныя мастакі-графікі з васьмі краін: Беларусі, Балгарыі, Латвіі, Літвы, Расіі, Украіны, Чэхіі і Эстоніі. Сярод творцаў — Леў Алімаў (Беларусь), Канстанцін Каліновіч (Украіна), Лембіт Лыхмус (Эстонія), Юрый Ноздрын (Расія). На выстаўцы прадстаўлены і работы з калекцыі Алега Судлянкова, а таксама з музейнага збору НЦСМ. Куратары — Алег Судлянкоў і Віктар Саўчанка. Экспазіцыя паказвае, як мастакі развіваюць новыя падыходы да традыцыйнай тэхнікі гравюры. Іх работы — фантазмагарычныя, насычаныя алегорыямі сюжэты, створаныя з выключным мастацкім майстэрствам.

Гран-пры XV Міжнароднага форуму студэнцкіх хароў «Папараць-кветка БДУ» заваяваў народны акадэмічны хор «Белая вежа» (кіраўнік Ірына Ангалюк) Брэсцкага дзяржаўнага тэхнічнага ўніверсітэта. Акрамя таго, калектыву атрымаў высокую ўзнагароду «За найлепшае выкананне духоўнай праграмы», а канцэртмайстар Кацярына Мядзведзева — спецыяльны дыплом у намінацыі «Лепшы канцэртмайстар». Сваю творчасць калектывы дэманстравалі ў рамках двух конкурсных этапаў. Артысты прадстаўлялі духоўную і свецкую праграмы. Маштабная падзея прайшла з 20 да 22 мая ў Мінску. Удзельнікамі форуму сталі больш чым 200 артыстаў сямі маладзёжных хароў з Мінска, Гомеля, Віцебска і Брэста. Арганізатар — упраўленне па справах культуры БДУ, інфармуе БелТА.

Пачаўся прыём заявак на фэст вулічнага мастацтва «На сямі вятрах», які традыцыйна праходзіць падчас Міжнароднага фестывалю мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску», перадае БелТА. Фэст пройдзе з 15 да 19 ліпеня сёмы раз. Віцебск стане культурнай прасторай, цэнтр горада зоймуць музыканты, мастакі, акцёры, танцоры, перформеры, паэты і майстры фаер-шоу. Для большасці мерапрыемстваў прадугледжаны перасоўны фармат, які даць глядачам магчымасць пастаянна мяняць сваё месцазнаходжанне і выконваць неабходную дыстанцыю. «Прывычныя спектаклі замяняць перформансы ў перамяшчэнні па найпрыгажэйшых лакацыях культурнай сталіцы. Сёлета іх будзе пераважна большасць, зачаравальных і таямнічых, вясёлых і задуманых. Знаёмыя масты, літары і фантаны стануць дэкарацыяй для нашых тэатральных твораў», — расказалі ў дырэкцыі «Славянскага базару».

Акцёры Яўген Цыганой і Юлія Снігір сыгравалі ў фільме па рамана Міхаіла Булгака «Майстар і Маргарыта». Ролю Воланда выканае замежны акцёр, імя якога пакуль не называецца, а Бегемот будзе трохмерным персанажам, цалкам зробленым у графіцы, перадае РІА «Новости» словы рэжысёра карціны Міхаіла Локшына. Рэжысёр падкрэсліў, што фільм будзе не экранізацыяй, а хутчэй фільмам «у свеце рамана» з шэрагам адсутпленняў ад арыгінальнага тэксту. У прыватнасці, герой фільма, пісьменнік, будзе працаваць над рамана «Майстар і Маргарыта» і ў сатырычнай форме апісваць людзей, якія яго акружаюць. Кансультантам стужкі выступіла Музей Булгакава. Раней прэс-служба кінакампаніі «Марс Медыя» паведаміла, што фільм як новы погляд на культываваны твор Міхаіла Булгакава будзе выпушчаны ў пракат у канцы 2022 года.

Амерыканскі стрымінгавы відэасэрвіс Netflix пачаў работу над першым расійскім серыялам «Ганна К» — сучаснай інтэрпрэтацыяй рамана Льва Талстога «Ганна Карэніна». Як паведамляе РІА «Новости», галоўную ролю выканае Святагана Ходчанкава, імёны астатніх акцёраў пакуль не выдаюцца. Рэжысёрамі серыяла стануць Валеры Федаровіч і Яўген Нікішоў з кампаніі 1-2-3 Production. Аўтарам сцэнарыя выступіла Раман Кантар, вядомы па серыяле «Эпідэмія». Здымкі серыяла, дзеянне якога адбываецца ў сучаснай Расіі, пройдуць у Маскве і Санкт-Пецярбургу на рускай мове, пасля фільм дубліруюць на іншыя мовы. Стужка «Ганна К» будзе даступна на платформе Netflix па ўсім свеце. Дату рэлізу абвясцяць пазней.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Сярод начных вітрын і інсталяцый

У мінулым годзе праз эпідэміялагічную абстаноўку большасць музеяў адмовілася ад правядзення афлайн-меропрыемстваў, затое вынайшлі шмат альтэрнатыўных, дыстанцыйных спосабаў наладжвання кантакту з аўдыторыяй: відэаэкспедыцыі па фондах, канцэрты, гульні. Сёлета імпрэзы прайшлі афлайн, хаця і з захаваннем санітарных норм і масавага рэжыму.

Адкрываць схаванае ў цемры

«Ноч музеяў» існуе, каб нагадаваць людзям пра прыгажосць мастацтва. Флагман акцыі Нацыянальны мастацкі музей сёлета прапанаваў даволі стрыманую праграму: запрашаў паслухаць скрыпачна-фартэп’яны дуэт, наведаць пастаянную экспазіцыю і выставачны праект «Чаму Ты мяне пакінуў?», што адлюстроўвае евангельскі сюжэт распяцця, з куратарскім суправаджэннем.

«Ноч музеяў» існуе, каб таемнае хаця б на некалькі гадзін становілася яўным для ўсіх. Нацыянальны гістарычны музей зрабіў акцэнт на таямнічым, падвойным пачатку сваёй дакументальнай працы.

Нараджаецца папараць-кветка...

Тут 22 мая прайшла акцыя пад назвай «Музей, ты — космас!». Праграма сумясціла актыўнасці, якія цяжка ўявіць на адной пляцоўцы: археалагічную лекцыю Ганны Бяліцкай, паказ мод на выстаўцы беларускага нацыянальнага касцюма, квэст і адмысловую экспазіцыю артэфектаў касмічнай эры, напрыклад, скафандра Юрыя Гагарына. Дворык Нацыянальнага гістарычнага па традыцыі стаў пляцоўкай для маладых беларускіх музыкантаў.

«Ноч музеяў» існуе, каб рабіць адкрыцці. Галерэя «Арт-Беларусь» у Палацы мастацтваў працавала да другой гадзіны ночы. Імпрэза з назвай «Што адбылося гэтай ноччу?» аб’яднала адкрыццё трох выставак — персанальнага арт-праекта Канстанціна Селіханова, які правёў аўтарскую экскурсію па экспазіцыі «Унутраны накапляльнік», зборнай выстаўкі беларускіх мастакоў з назвай «Пакуль ніхто не бачыць» і невялікай персанальнай выстаўкі мастачкі Анастасіі Рыдлеўскай «Галасы». Выстаўка-продаж дызайнерскай мэблі «Арт Маркет», дзе малады мастакі прадстаўлялі свае работы, графіці-перформанс і электронная музыка, — імпрэза заўважна адрознівалася ад падзей у класічных музеях. Такія мерапрыемствы — спосаб скарыстаць вядомую пляцоўку для знаёмства публікі з маладым беларускім мастацтвам.

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

Сустрэчы ў цёмных залах

Літаратурныя музеі заўжды адзначаюць «Ноч» па-свойму. Экспанаты ў іх каштоўныя не знешняй эстэтычнасцю, не ўзростам і агульнагістарычнай значнасцю, а асабістай гісторыяй. Кожны прадмет на вітрыне такога музея — сведчанне, што аўтар твораў, якія суправаджаюць нас усё жыццё, сапраўды існаваў. Ён — не прыдуманая міфалагічная фігура, не сімвал. «Ноч» у літаратурным музеі — амаль спірытычны сеанс.

Літаратурны музей Янкі Купалы сёлета вызначыўся — стаў адным з нешматлікіх, якія адважыліся праводзіць «Ноч музеяў» насамрэч ноччу. Імпрэза «МАС-КУ!» (Мастацтва і Купала) доўжылася з сямі вечара да пяці гадзін раніцы. У гэты час наведвальнікі мелі магчымасць не толькі глядзець экспанаты і слухаць экскурсавода. Два майстар-класы, майстэрня скульптара, інтэрактыўнае Віленскае фотаатэльэ, шахматны турнір і магчымасць правярць свае паэтычныя здольнасці... Роўна апоўначы пачаўся квэст па музеі — усё па-сапраўднаму: трэба было разгадаць загадкі ў начным Купалавым доме, які не звык, каб па ім блукалі так позна.

Таксама ноччу можна было паглядзець запісы спектакляў «Адвечная песня» і «Паўлінка».

Літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа выбраў іншую стратэгію — больш распавесці, бліжэй пазнаёміць наведвальніка не з экспазіцыяй і фондам, а з пісьменнікам, якому яны прысвечаны. Імпрэза атрымала назву «Адзін на адзін з паэтам». Супрацоўнікі прапаноўвалі пагаварыць з Коласам пра творчасць, жыццё, гісторыю, сучаснасць

і патаемнае. Кожная тэма для размовы адпавядала шэрагу актыўнасцяў. Гучала шмат разнастайнай музыкі — фальку, гітарных бардаўскіх песень, рок-н-ролу, ажывалі персанажы твораў песняра, нават было прадстаўленне гістарычнай рэканструкцыі.

Падчас імпрэзы супрацоўнікі прадставілі першую музейную настольную

Фота БелТА.

У Нацыянальным мастацкім музеі.

гульні «Жыццё па Коласу», паказалі некалькі арыгінальных экспанатаў з фондаў, якія звычайна наведвальнікі яшчэ не бачылі. У праграму нават уваходзіў магічны рытуал. Госці змаглі сапраўды дакрануцца да арыгінальных рэчаў-экспанатаў, што звычайна забаронена, нават сесці за стол Якуба Коласа.

Філіялы Музея гісторыі беларускай літаратуры таксама скарысталіся шансам сустрэцца з аўдыторыяй у незвычайных абставінах і звычайнай абстаноўцы. Для Літаратурнага музея Максіма Багдановіча гэты год юбілейны. Самой устаноўе спаўняецца 40 гадоў, а паэту — 130. Імпрэза з назвай «Кропка адліку» мела мэтай разам з наведвальнікамі прасачыць, з чаго пачынаецца гісторыя музея. Гасцям былі прапанаваны квэсты, адмысловы сабраны музейны квэст «Загадка Багдановіча», прагляд рэтра-лекцыі з дыяфільмамі, экскурсія па юбілейнай выстаўцы, музычна-візуальнае шоу. Унікальным элементам свята стала аб’яднанне з Тэатрам юнага глядача: акцёры паказалі фрагмент са спектакля «Палёты ўдваіх», пастаўленага па вершах Максіма Багдановіча і Алаізы Пашкевіч.

Музей Багдановіча часта праводзіць разнастайныя паэтычныя імпрэзы і ўжо займае рэпутацыю цэнтра прыцягнення сучаснага літпрацэсу. Гэтая «Ноч музеяў» не стала выключэннем: некалькі сучасных аўтараў прэзентавалі свае паэтычныя кнігі. Можна было паслухаць Георгія Барташа, Таццяну Светашову, Паўла Дарохіна, Маргарыту Аляшкевіч і Кацярыну Ваданасаву.

Фота з сайта музея Якуба Коласа.

Выступае гурт «The Apples».

Літаратурны музей Петруся Броўкі выбраў самы нечаканы вектар для правядзення музейнай «Ночы». Тут упершыню адкрыта выстаўка, прысвечаная гісторыку акадэміку Мікалаю Нікольскаму, суседу Петруся Броўкі. Таму імпрэза называецца «Гістарычны калапс». «Здаецца, што прадчуванні нечага нявытлумачана жahlівага і назаўсёднага лётаюць у паветры... Згодныя з гэтым? А акадэмік Мікалай Нікольскі, пэўна, не пагадзіўся б. Бо гісторыя, якой ён прысвяціў сваё жыццё, сцвярджае, што ад часоў старажытнага Вавілона і да сучаснасці свет няспынна, няўрымсліва змяняўся. І, як паказвае практыка, развіццё, рух і нават разбурэнне звычайна з’яўляюцца пачаткам для лепшага», — сведчыць анатацыя. Насычаная праграма «Ночы музеяў» адкрывала для глядачоў таямніцы містычных антычных культаў, разгадвала шыфры беларускіх народных песень, знаёміла са спосабамі варажбы старажытнага Вавілона і гучаннем шумерскай мовы. Сур’ёзны фарматы лекцыі і дыскусій суседнічалі з гульнямі і прыкладнымі майстар-класамі. Канешне ж, быў падрыхтаваны вялікі 30-хвілінны квэст «Пасланны продкаў».

Што ў правядзенні «Ночы музеяў» не змяняецца год за годам? Тое, што музеі паказваюць свой твар, свой унікальны стыль. І калі ў мінулым годзе праз паўсюдны анлайн на гэта можна было не звярнуць увагі, то сёлета адметныя рысы зноў відавочныя.

Нацыянальны мастацкі — сур’ёзны прыхільнік чыстага мастацтва, Нацыянальны гістарычны сумяшчае несумяшчальнае, ставіць космас побач з вітрынамі старажытных экспанатаў-выкапняў. Палац мастацтваў праяўляецца як пляцоўка для дыялогу сучаснага мастацтва з аўдыторыяй.

Купалаў дом раскрывае свае шырокія, гасцінныя, насычаныя інтэрактыўнымі элементамі абдымкі. Дом Коласа — як сам паэт — больш строга, акадэмічны, засяроджаны на галоўным прадмеце сваіх даследаванняў, але і крэатыўны, разнастайны. Музей Багдановіча прыцягвае тых, хто любіць не толькі класіку, але і цікавіцца сучасным літаратурным і мастацкім працэсам. Музей Броўкі бярэ таямнічасцю і нечаканасцю тэм. І гэта толькі самыя буйныя прадстаўнікі, а «Ноч музеяў» адзначаюць розныя ўстановы і ў Мінску, і ў рэгіёнах. Адзіная магія, якой гэтым майскім вечарам не хапае, — магчымасць знаходзіцца ў некалькіх месцах адначасова.

Ганна ІВАНОВА

Жывая музыка, жывое слова, жывая цікаўнасць

Для Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры сёлетня «Ноч музеяў» дзясятая. Чакаючы цікаўных наведвальнікаў, музей распачынае імпрэзу музыкай у выкананні выхаванцаў Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, лаўрэатаў міжнародных і рэспубліканскіх конкурсаў Яны Вайцяховіч, Эміліі Кімпель, Фёдара Громава і Івана Кавалёва.

Афіцыйна акцыя пачынаецца з прывітальнага слова намесніка дырэктара па навуковай рабоце Анастасіі Кальцовай. Яна знаёміць тых, хто ўжо паспеў далучыцца, з гісторыяй акцыі і тым, што чакае наведвальнікаў у залах музея. Тут няма строгай праграмы, распісанай па часе, — шэраг актыўнасцей па залах і чатыры гадзіны на тое, каб пазнаёміцца з імі.

«Сёлета мы працягваем слаўную традыцыю: «Усёй сям'ёй у музей» — так гучыць дэвіз гэтага года, пад якім праходзяць многія знакавыя мерапрыемствы нашага музея. Не выключэннем стала і гэтая «Ноч музеяў», — адзначыла Анастасія Кальцова. Музей зрабіў стаўку на наведвальнікаў з дзецьмі, і не прагадаў. Увагу маленькіх аматараў беларускай літаратуры найбольш прыцягваў майстар-клас, на якім прапаноўвалася зрабіць кнігу сваімі рукамі. Месцы вакол стала з нажніцамі і паперай былі заняты на працягу ўсёй акцыі.

Частка актыўнасцей, разлічаных на дзяцей, прыйшла даспадобы і дарослым. Першаадкрывальнікамі гульні-хадзілка «Звязка беларускіх казак» сталі дзеці, але ўжо праз паўгадзіны далучыліся і дарослыя. Ім было нават цяжэй: у гульні трэба згадваць розныя дэталі з беларускіх народных казак. Паспрабуй

Майстар-клас «Зрабі кнігу сваімі рукамі».

Апошнія залы дэманструюць часовыя экспазіцыі. «Чарнобыль — 35...» — выстаўка да гадавіны трагедыі — змяшчае архіўныя фотаздымкі, рукапісы і кнігі, дакументуе рэакцыю многіх беларускіх пісьменнікаў на падзею. Асобную залу прысвяцілі прэзаіку, публіцысту, кіраўніку грамадскага аб'яднання «Беларускі сацыяльна-экалагічны саюз «Чарнобыль» Васілю Якавенку з нагоды 85-годдзя. Яго фігура, можа, менш заўважная ў літаратуры, але надзвычай важная ў справе асвятлення падзей Чарнобыля.

Апошняя зала — выстаўка «Фёдар Дастаеўскі: Жыццё і творчасць», зробленая сумесна з Літаратурным музеем Фёдара Міхайлавіча Дастаеўскага, які знаходзіцца ў Санкт-Пецярбургу. Гэта новы праект у межах міжнароднай дзейнасці музея, які стаў першым з трох запланаваных сёлета. Экспазіцыя распавядае пра сувязь знакавых твораў рускага класіка з перыядамі яго жыцця. Асобная вітрына прысвечана беларускім караням Дастаеўскага — маёнтку Дастоева ў Іванаўскім раёне, які продкі пісьменніка атрымалі яшчэ ў XVI стагоддзі.

Падарожнічаць па залах музея значна цікавей з квестам «Таямніцы літаратурнага...», падрыхтаваным музейнымі супрацоўнікамі. Пытанні ў ім прымушаюць зазірнуць у кожную залу, пільна прыгледзецца да вітрын, да

схем, подпісаў пад экспанатамі. Але «Ноч музеяў» знаёміць не толькі наведвальнікаў з музеем, але і наадварот. Міжнародная акцыя — падстава для развіцця музейнай справы. «Так склалася практыка, што ідэі святкавання «Ночы музеяў» у нас з'яўляюцца ледзь не на наступны дзень пасля папярэдняй акцыі, — распавяла Анастасія Кальцова. — Штогод мы падводзім вынікі правядзення чарговай музейнай «Ночы», вызначаем свае плюсы і мінусы, пачынаем выпрацоўваць новыя канцэпцыі для правядзення «Ночы музеяў» ужо ў наступным годзе. Мы аналізуем патрабаванні і жаданні нашых наведвальнікаў, вывучаем сучасныя тэндэнцыі арганізацыі «Ночы музеяў» на міжнароднай арэне. Непасрэдная падрыхтоўка, грунтоўная праца пачынаецца за 3-4 месяцы да правядзення «Ночы», фарміруецца назва,

задачы мерапрыемства, і ў залежнасці ад агульнай канцэпцыі падбіраюцца і распрацоўваюцца праграмы, квесты, гульні, ствараюцца адмысловыя фотазоны, прэзентуюцца новыя экспазіцыі».

Адзіная зафіксаваная па часе частка праграмы ў гэты раз — літаратурная імпрэза «Ад слова жывога пачатак», падрыхтаваная народным літаратурным тэатрам «Жывое слова», які дзейнічае пры БДПУ імя Максіма Танка. Створаны ў 1966 годзе, тэатр сёлета праводзіць 50-ы, юбілейны сезон. «Ад слова жывога пачатак...» — праграма, прымеркаваная да падзеі, і паказалі яе ў лекцыйнай зале Музея гісторыі беларускай літаратуры, дзе прадстаўлена часовая экспазіцыя да юбілею беларускіх класікаў Івана Мележа і Івана Шамякіна. Для тэатра выступленне сімвалічна.

«Мы любую канцэртную праграму пачынаем з урыўка з рама-

на «Людзі на балоце» Івана Мележа. Так сімвалічна, што мы робім праграму на выстаўцы, прысвечанай стагоддзю Івана Мележа і Івана Шамякіна. І пачынаць будзем, як звычайна, з першага спаткання Васіля і Ганны, — распавёў кіраўнік тэатра Алесь Мойскі. — Мы сябруем з многімі філіяламі Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры, традыцыйна выступаем на «Ночы музеяў» менавіта ў літаратурных установах. Цікава, што на другім паверсе адкрылася выстаўка «Фёдар Дастаеўскі: Жыццё і творчасць», дзе прадстаўлены пераклады Дастаеўскага на беларускую мову Андрэя Каляды — заснавальніка нашага тэатра».

Юбілейная праграма «Жывога слова» складаецца з вершаў, мініячур, харавога чытання — «Калі паміраюць дрэвы» Уладзіміра Караткевіча і «Страцім-лебедзь» Максіма Багдановіча, казкі Максіма Танка, іншыя творы. Своеасаблівае разынка імпрэзы — жартоўныя мініячурныя, якія ствараліся самімі ўдзельнікамі тэатра, што распавядаюць пра студэнцкае жыццё.

«(Не)Ноч у музеі» была разнастайная: дзіцячыя забаўляльныя пляцоўкі суседнічалі з інтэлектуальнымі экспазіцыямі. Праходзячы квест, даводзілася лічыць то вясёлкі на вокладках кніг, то народных пісьменнікаў Беларусі. Спрыяльную атмасферу стварыла адвольнасць

Фрагмент экспазіцыі «Мова хаты».

успомніць, якімі дакладна словамі заканчваецца «Піліпка-сыноч», калі чытаў ці не 20 гадоў таму.

Другую дзіцячую лакацыю — інтэрактыўную экспазіцыю «Азбука Васі Вясёлкіна», прымеркаваную да юбілею Васіля Віткі, аблюбовавалі дарослыя. Да каляровых пазлаў, вокладак і загадак дзеці даходзілі толькі пасля таго, як заканчвалі рабіць кнігу сваімі рукамі ў папярэдніх залах.

Частка экспазіцыі другога паверха ўсё ж такі была прызначана менавіта дарослым аматарам літаратуры. Тут, каля стэндаў, прысвечаных беларускай літаратуры 1950—70-х гадоў, для жадаючых праводзілі міні-лекцыю пад назвай «Васіль Быкаў. Справа аўтамабільная». Малодшы навуковы супрацоўнік Музея-дачы Васіля Быкава, што знаходзіцца ў Ждановічах, Ірына Князева распавядала пра нечаканае захапленне знакамітага прэзаіка. Аказваецца, Быкаў быў вялікім аматарам аўтамабільаў і замалёўваў розныя прыгоды і здарэнні на дарозе.

Знаёмства з музеем.

праграмы — магчымасць знаёміцца з усім, што прапаноўвае музей у адвольным парадку. А літаратурны спектакль у канцы літаральна ажывіў сцены музея — прымусіў партреты і кнігі з вітрын размаўляць чалавечымі галасамі.

Ганна ІВАНОВА
Фота Іны КОКТЫШ

Адкрыў для сябе скарбы нацыянальнай літаратуры

Абуджэнне позняй вясны

Вясна — час, калі позірк многіх людзей мастацтва непазбежна прыцягваюцца да прыроды, але відовішча ў кожнага выклікае розныя эмоцыі і рэакцыі. Паэзія ў пятым нумары «Полымя» адлюстроўвае гэтую разнастайнасць. Падборка Змітрака Марозава з характэрнай назвай «Ліст з былога» адкрывае часопіс радкамі: «Сад адквітнеў. Пялёсткавых завей наступнаю вясной ці прычыкаю?» Гэта разважлівыя вершы, вобразная і настраёвая дамінанта ў якіх — не вясна, а восень. Аўтар рэфлексуе на тэмы творчасці і жыцця, выкарыстоўвае шлях, дарогу як асноўную метафару. Вобразы прыроды атачаюць аўтарскія развагі пра тое, ці магчыма зразумець сэнс і таямніцу чалавечага жыцця.

Падборка вершаў Анхелы Эспіносы Руіс называецца «Штодзённыя цуды», але месца тыповым побытавым метафарам у тэкстах не знайшлося. Здаецца, што галоўныя цуды для аўтаркі — гэта пачуцці і сама магчымасць іх выяўляць праз паэзію. Разважанні пра прыроду паэзіі ў сабе, пачуцці аўтаномныя і накіраваныя на іншага чалавека сплятаюцца ў яе тэкстах

у паток метафарычных радкоў. Ён узнёсшы, сентыментальны і шматслоўны — можна здагадацца, што так паэтка ўтаймоўвае пачуцці, якія насамрэч перапаўняюць яе. Хаця вобразны шэраг у тэкстах падборкі хутчэй абстрактны, не мае пейзажнай асновы, але сам узнёсшы настрой добра асацыіруецца з вясной.

Іна Фралова ў вершах з падборкі «Святло ветаха» выбірае некласічную форму, блізкую па спосабе выяўлення думкі да японскай паэзіі. Кароткія вершы ствараюцца з канцэнтрацыі на дэталі, разгортвання простых метафар-апісанняў. Сама аўтарка ў тэкстах быццам пшчотна дакранаецца да неверагоднай рэчаіснасці, якую назірае, асцярожна ўключае сябе ўнутр метафары — успамінам, заўвагай, выпадковасцю. І такім чынам вузкі свет верша, сяроджанага на адным канкрэтным візуальным вобразе, пашыраецца, у яго з'яўляецца гісторыя. Цэнтральныя вобразы падборкі — лотаць і месяц — самі па сабе даволі шырокія, дабудоўваюць кантэкст да паўнаватаснай карціны, дазваляюць уявіць, у якіх абставінах або пад якімі ўражаннямі паэтка напісала гэтыя творы.

Проза ў майскім нумары «Полымя» прадстаўлена двума аўтарамі. У часопісе змешчаны пачатак аповесці Маргарыты Латышкевіч «Сярэдзіна зімы» і аповесць Ігара Капыловіча «Адзінота».

«Сярэдзіна зімы» — фэнтэзічная гісторыя пра князёўну, што жыве ў «крыху» старасвецкім замку і не надта верыць у варажбу, але паддаецца на прапановы служанкі паваражыць на свята. Пачынаецца з побытавай сцэны, чытач уваходзіць у тэкст, глядзячы на свет вачыма галоўнай гераіні. Потым адыходзім і назіраем збоку. Аўтарка падрабязна апісвае абстаноўку, знешнасць герояў, але ніколі не адыходзіць далёка ад гераіні, за думкамі і пачуццямі якой мы працягваем сачыць падчас усяго дзеяння. У яе характары сплятаюцца нейкая халоднасць, нават цынзізм — адзіны сродак адстойваць сваю аўтаномію — і прыхаваная пшчота. На гэтай дыхатэміі і будуюцца галоўны ўнутраны канфлікт.

Аповесць Івана Капыловіча заўважна адрозніваецца — хаця б тым, што твор абсалютна рэалістычны. Ён узнімае пытанні чалавечых магчымасцяў і крыніц моцы, шчырасці стасункаў і творчасці. Упершыню чытач бачыць галоўнага героя ў лякарні з моцнай траўмай пазваночніка і далей назірае за тым, як змяняецца яго стан і настрой, як безнадзейнасць трансфармуецца ў абуджэнне.

Ганна ІВАНОВА

Мінулагодняй памяці лістота...

Пачынае новы нумар «Нёмана» рамантычная і крыху трывожная паэтычная падборка Леаніда Дранько-Майсюка «Пад знакам ісціны самой...» (з цыкла вершаў для А.) у перакладзе з беларускай мовы Ізяслава Катлярова — прыклад услаўлення прыгажосці і кахання, пошук іх паўсюль: у сонечных іскрынках з аksamіцістай луской, у калядным холадзе, у яркім іерогліфе сонца. Лейтматывам нізкі вершаў стала блуканне ў сне: «Мой сон, как ваза чистая, пустой...» Лірычны герой адчуў, што многае мінула, і імкнецца запоўніць свой сон адчуваннямі, пачуццямі, пахамі і колерамі — жоўтым і сінім, а ў адным з твораў ён становіцца яшчэ і пурпурны. Сіні, дарэчы, адзін з ключавых для Анры Маціса, творчасцю якога захапляецца паэт, — колер смутку і холаду, спакою і вернасці. Яго ўплыў найбольш адчуваецца ў апошнім вершы нізкі:

*Но мало ли чего хотеть
Могла б душа в мечтаньях сонных,
Коль проницательная смерть
Спокойно смотрит на влюбленных.*

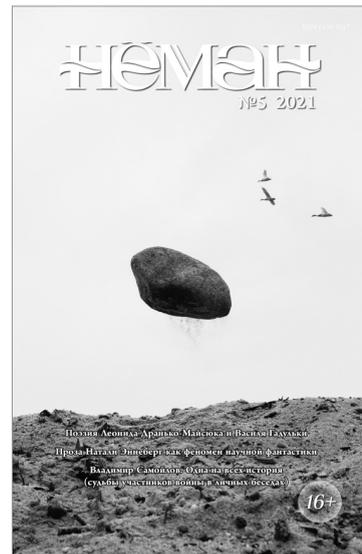
У кожным творы інтанацыю, рытм, гукапіс — тое, чым не ў апошнюю чаргу прываблівае паэзія Леаніда Дранько-Майсюка, — перакладчык імкнуўся перадаць як мага дакладней. Ці атрымалася — вырашаць чытачу.

Юрый Мацюшка выступае ў часопісе як аўтар насцярожана-песімістычнай паэтычнай падборкі «Мяне ўчора аклікнула вясна», апагеем якой стаў верш з самамоўным пачаткам: «Забыта наша мінулае даўно...» Аўтар даследуе сучаснасць, разважаючы, напрыклад, пра выбар паміж вёскай і горадам, але найбольш яго цікавяць вечныя пытанні, без адказу на якія чалавецтву немагчыма дайсці да ісціны. Нарэшце, як вынікае, баіцца творца толькі аднаго: чалавек можа стаць манкуртам.

*Не повернуть мгновенья вспять,
Земною мерой не измерить,
Но можно снова жить, дышать,
Любить, надеяться и верить.*

Нягледзячы на тое, што пасыл аўтара адназначны, сустракаюцца радкі, дзе ўзнёсшы пачуцці ахопліваюць душу лірычнага героя. Але здаецца гэта толькі тады, калі ён сузірае характэрна прыроды. Чакана, што менавіта вясна абуджае ў ім даўно забытыя пачуцці: адчуць сябе малодзейшым не позна, спадзяецца аўтар. Найлепшым у гэтым рэчывы падзеяцца твор «Начлег» — больш удалы і багаты на вобразы.

Чатач мае магчымасць пазнаёміцца і з вершамі Рыгора Шакулава («Я шмат што бачыў на свеце...»), экалага і пісьменніка, удзельніка Вялікай Айчыннай вайны. Абодва творы, «Сляза

камандзіра» і «Клятва каля сцен Ленінграда», напісаны ў 1942 годзе, і гэтым многае сказана.

Друкуюцца ў майскім нумары шчымыя, з пэўнымі адценнямі дэкадансу вершы пад агульнай назвай «Кожны — сапраўды апошні на зямлі...» Васіля Гадулькі, які заўчасна памёр. Напісаў прадмову і зрабіў пераклад твораў з беларускай мовы Ізяслаў Катляроў. Меланхалічны настрой паэтычнай падборкі — сведчанне распачы, душэўнай адзіноты, прадчування нядобрага, адсутнасці веры

і надзеі ў лепшае («...і конечно, вряд ли вспомнят корни // прошлогодней памяти листву»).... Верш «Самагубцы» — найвышэйшая кропка эмацыянальнага напружання:

*...Сбежавших не за жизни горизонт,
а вечность обретающих
угрюмо,
вдруг примет ночь к себе
под звездный зонт
и сбережет их имена от глума.*

Сімволіка таксама ідзе на карысць агульнаму адчуванню твораў: пажухлы ліст, азяблая далонь, апошні сябар... У гэтай сувязі вельмі складана аддзяліць асобу паэта ад яго творчасці, бо ў кожным радку бачыцца заслона, якая перашкаджала жыццю і ствараць — рашуча, упэўнена.

На некалькіх дзесятках старонак майскага нумара «Нёмана» змясціўся працяг рамана Людміль Рублеўскай «Авантуры драгуна Пранціша Вырвіча» ў перакладзе на рускую мову Паўла Ляхновіча. Празаічную частку дапаўняюць фрагменты рамана Віталія Кірпічэнкі «За дэляй» (твор пад назвай «На той, на Курскай, дузе», прысвечаны тэме вайны) і апавяданне Зігмунда Дзякевіча «Два дні салдацкага адпачынку», што ўсцешна, гумарыстычнае. На жаль, гэтага кірунку часопісу вельмі не стае.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Дзве душы і гукаатрымманне

Рэдка калі атрымліваецца прыпыніцца напачатку і засяродзіць увагу ўжо на прадмове, але гэтым разам «Маладосць» дае для таго добрую нагоду. Калі надыходзіць час думаць, асэнсоўваць і перасэнсоўваць, рабіць бясконцыя этычныя і гуманістычныя выбары, у пэўны момант следам за намеснікам галоўнага рэдактара часопіса так ці інакш прыходзіць да канцэпту двудумства. І датычыцца гэта, на жаль, не рамантычнага літаратуразнаўчага двусвецца з яго філітарамі і энтузіястамі, сувяззю паміж рэальным і містычна-ідэальным сусветамі. Гаворка хутчэй пра асаблівы сацыялісцкі стан, які яднае нас з героямі пэўнага кшталту літаратуры, прыклады якой — некаторыя

кніжкі з лічбамі ў назвах. У прадмове тэма ўзнімаецца на ўзроўні мовы, дзе на прыкладзе дыхатэміі май/травень супрацьпастаўляюцца мёртвыя тэхнічныя даныя часопіснага афіцыйна і жывыя паэтычныя радкі Вальжыны Морт. Што на мовы, тое і навакол: гэта гісторыя не пра эстэтычна-каларыстычныя несупадзенні густаў, не пра розныя побытавыя арыенцыры. Проста нехта бачыць сваё мінулае гэтак жа ясна, як і будучыню, а камусьці іншаму даспадобы жыццё ў бясконцай прадвызначанай і незалежнай ад яго сучаснасці.

Алесь Емяльянаў-Шыловіч у сваіх вершах стварае прастору

суцэльнай унутранай вясны, калі няма розніцы паміж сакавіком і траўнем, калі ледзь заўважна розніца паміж жыццём і смерцю. Тэма дваістасці зноў паказваецца ў тэксце «верш з двума канчаткамі», дзе акрэсліваецца такая знаёмая для нас дыхатэмія, як умоўналадныя роздумы пра немажлівасць змены таго, што ўжо адбылося, і аптымістычная ўпэўненасць у тым, што жыццё пераважыць. Два бакі аднаго медала, кожны з якіх павінен быць зафіксаваны, але, згодна з кампазіцыйнымі перыпетыямі, «канчатковым канчаткам» друкуецца той, за якім сам аўтар замацоўвае

больш істотнае сэнсвае напружанне.

Вершы Паўла Капанскага — добры прыклад выразнага аўтарскага стылю. Тэматычна ён у некаторай ступені — архетыповы беларускі паэт, бо ў сваіх творах па-інтэлігентску асэнсоўвае сваё настаўніцкае быццё ў пару з прыродна-пастаральным асяроддзем.

Акрамя таго, майскі нумар часопіса нясе свята для ўсіх, каму даспадобы жывое слова. Гэтым разам «Маладосць» прапаноўвае чытачам інтэрв'ю з музыкантам, вакалісткай і гітарысткай гурта «Няміга» Ксеніяй Валендай.

Данііл ЛЫСЕНКА

Прамень, ад якога святлеюць будні

Аляксандр Хазянін, аўтар кнігі «Сярод добрых людзей» і «Скарбонка мудрасці», парадаваў трэцяй: «Светлыя прамені». Яна невыпадкова пабачыла свет у маладзечанскай друкарні «Перамога». Аляксандр Аляксандравіч амаль 25 гадоў быў галоўным рэдактарам «Маладзечанскай газеты».

Родам ён з вёскі Дукора Пухавіцкага раёна, а журналісцкі лёс закінуў на Маладзечаншчыну. Тым самым А. Хазянін пацвердзіў правільнасць знакамітага выказвання: радзіма там — дзе добра. А калі добра, то і існуе ўзаемнае паразуменне, падтрымка. Кніга «Светлыя прамені» — найлепшае сведчанне гэтаму.

У томіку прадстаўлены матэрыялы розных жанраў: нарысы, літаратурна-крытычныя артыкулы, літаратурныя партрэты, рэцэнзіі. Атрымалася як бы свайго роду выбранае, хоць аўтар і не ставіў перад сабой такую задачу. Проста сабраў пад адной вокладкай тое з напісанага, што, па яго меркаванні, дазваляе лепш зразумець яго творчы патэнцыял. З папярэднімі кнігамі я знаёмы добра: А. Хазянін належыць да тых творцаў, якія ведаюць цану прамоўленаму слову, таму і стараюцца загадзя, яшчэ пры падрыхтоўцы матэрыялаў, адсеяць выпадковае, неабавязковае. Каб у друк трапіла толькі «зерне». Наколькі Аляксандр Аляксандравіч патрабавальны, засведчыць яго новая кніга.

Адна з яе адметнасцей — поўнае ўяўленне аб Маладзечаншчыне. Адбываецца гэта праз біяграфіі, лёсы найбольш цікавых людзей, якія пражываюць тут: не ўсе, пра каго расказвае А. Хазянін, нарадзіліся на гэтай цудоўнай зямлі. Але і яны душой прыраслі да гэтага кутка.

Працуе ж ён вельмі плённа, а яшчэ, што заслугоўвае ўхвалы, выбраў для сябе важны творчы і грамадскі кірунак. Калі казаць каротка — усё, што звязана з беларускасцю. Адзін пералік зробленага ім уражвае: стварэнне мастацкай гасцёўні Язэпа Драздовіча, літаратурнага музея Уладзіміра Караткевіча ў Маладзечне, выданне часопіса «Куфэрак», кнігі паэзіі, прозы і краязнаўчай публіцыстыкі, паштовак, прысвечаных дзеячам беларускай культуры.

Чытаючы, не звяртаеш увагу на тое, адкуль родам той ці іншы персанаж Аляксандра Аляксандравіча. Упэўніваешся, што ён свой. Бо настолькі праўдзіва псіхалагічна пранікае аўтар у людскія лёсы, што паўстае нейкі дзіўны вялізны панарамны малюнак: чым жыву чалавек і як жыве сёння, якія стасункі ў яго з іншымі, чым прапісаўся ў іх лёсах і ўвогуле які след пакідае на зямлі сваімі ўчынкамі, справамі, сваёй чалавечнасцю.

Апошнія надзвычай важнае, бо ў кнізе неаднаразова гучыць трывога: важна,

каб чалавек ніколі не страчваў сваёй чалавечнасці, а заставаўся тым, кім і павінен быць сваім, а шырэй — боскім прызначэнні. Упрыгожваць зямлю думкамі, справамі, памкненнямі, прыкладам.

З такіх — прафесар, доктар медыцынскіх навук Леанід Путырскі. «Паэт у медыцыне» — так назваў А. Хазянін нарыс пра яго. Хоць, правільней сказаць, гэта не нарыс у традыцыйным разуменні такога жанравага паняцця, а спалучэнне некалькіх жанраў. Аўтарскія развагі, без якіх не абыходзіцца, калі перагортваеш старонкі змястоўнай біяграфіі, дапаўняюцца дыялогам.

Яго гарантуе гаворка на роўных. А яшчэ, што таксама важна, Аляксандр Аляксандравіч знаходзіць моманты ў біяграфіі свайго персанажа, якія наводзяць на роздум, пра невытлумачальнасць жыцця. Аднак акурат гэта ў нечым вызначае тое, што павінна адбывацца з чалавекам.

Школьнікам Путырскі шмат чым захапляўся: «У старэйшых класах гадаваў сотню трусоў... Але і лёгкай атлетыкай займаўся, і футболом, і хакеем, і ў школьных алімпіядах прымаў непасрэднымі ўдзел. У дзвятым класе стаў пераможцам алімпіяды па англійскай мове, што дала права пазаконкурснага паступлення ў інстытут замежных моў». І раптам, кажучы словамі Бальзака, адбыўся яго вялікае выпадок. Ды такі, што ледзь не каштаваў Лёшу жыцця. Гуляючы, дзеці вырылі ў траншэі для водаправода пячору. Калі ён стаў капаць у ёй сапёрнай лопаткай, тыя, хто знаходзіўся наверх, пачалі скакаць. Зямля абвалілася і заваліла Путырскага. Выжыў, «дзякуючы таму, што ў траншэі ляжаў тварам уніз. Яго адкапалі сінім. Першае, што ўбачыў, вярнуўшыся з таго свету, гэта вялікія вочы доктара, які сказаў матулі Леаніда:

— Ну, вось, бачыце, будзе жыць. Ён яшчэ вырасце і стане вялікім чалавекам».

Напаткала бяда і тады, калі на занятках па фізкультуры кап'е трапіла ў твар. Таксама не абыходзілася без дапамогі ўрачоў. Хіба можна было пасля ўсяго гэтага выбраць спецыяльнасць, не звязаную з медыцынай? Ды не проста высокакваліфікаваным, але і своеасаблівым паэтам у медыцыне. Невыпадкова А. Хазянін гэтае вобразнае параўнанне вынес у назву матэрыялу пра Путырскага.

Аднак нездарма гаворыць пра Леаніда Аляксеевіча яшчэ і як аб «прафесары ў паэзіі». Можна, і перабольшванне гэта... Але што «даэнт у паэзіі» — ніякага сумнення: піша вершы, мае ўласныя паэтычныя кнігі.

Магчыма, мая гаворка толькі пра адзін матэрыял у новай кнізе і зацягнулася. Але гэта, каб уявіць, як ён кампазіцыйна будзе нарыс дзеля дасягнення як мага больш поўнай абмалёўкі персанажа. Робіць гэта не праз апісальніцтва, не праз паднясенне толькі асобных фактаў. А асэнсоўвае і перасэнсоўвае іх так, што пасля прачытання застаецца радасць ад знаёмства з персанажам.

Гэтакім жа шляхам — ад фактаў да іх абагульнення, ад пэўных штрыхоў з біяграфіі да іх асэнсавання, ад здатнасці чужы лёс у нечым суаднесці з лёсамі іншых — ідзе А. Хазянін і ў іншых сваіх матэрыялах, што ўспрымаюцца нарысамі-партрэтамі. Як жывы паўстае былы галоўны ўрач Мінскай абласной станцыі пералівання крыві Франц Світо («Бацькоўская навука»). Ён цікавы не толькі як спецыяліст — праявіў сябе і даследчыкам, доўгі час пішучы гісторыю мясцовай медыцыны.

Аляксандр Хазянін знайшоў у нарысах свой падыход і для асэнсавання багатага фактычнага матэрыялу, пішучы пра былога генеральнага дырэктара ААТ «Забудова» Іосіфа Русака («На павароце»), Героя Сацыялістычнай Працы Зою Задору («Сонца яе дня»), кіраўніка клуба бальных танцаў «Грацыя», што працуе пры маладзечанскай гімназіі № 10, Дзмітрыя Хаўроніна («Камертон і ліра») і іншых. У гэтай магорце — стваральніца і на працягу многіх гадоў кіраўнік народнага клубнага аб'яднання «Адпачынак» Марыя Баландзіна («...А душа ў нас маладая»). З ёю Аляксандр Аляксандравіч знаёмы куды больш. Праз частыя кантакты. Сам не адзін год з'яўляецца ўдзельнікам гэтага калектыву аднадумцаў.

Знаёмычыся з кнігамі, дзе моцны краязнаўчы аспект (як «Светлыя прамені»), з асаблівым задавальненнем чытаю матэрыялы, у якіх абавязкова адкрываю для сябе нешта новае. Такім адкрыццём стаў артыкул «Янка Купала, альманах «Нарач» і купалаўская тэматыка на яго старонках».

Праўда, тое, што тычыцца сувязі народнага песняра з гэтым азёрным кутком Бацькаўшчыны, мне было знаёма і дагэтуль. А вось альманах, які выходзіў у Маладзечне, трымаць у руках не даводзілася. Цяпер жа неабходнасьць заказваць яго ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адпала. Старонкі можна «перагарнуць» дзякуючы А. Хазянину.

Радуе, што падрабязна расказваецца пра супрацоўніцтва з альманахам «Нарач» Міколы Ермаловіча. Ён, як вядома, з тых людзей, пра якіх чым больш ведаеш, тым выразней паўстае іх мастакоўскае аблічча. Зазірнуць у пачатак яго творчай дзейнасці важна па той прычыне, што звычайна пра яго гавораць (і апраўдана) як пра гісторыка, які паноўнаму зірнуў на беларускую даўніну. Але на такую дзялянку Мікола Іванавіч ступіў не адразу, што відаць і па публікацыях у «Нарачы», дзе выступіў з артыкуламі «Вялікі пясняр чалавека» пра Янку Купалу і «Нарачанскі край у творчасці Максіма Танка». Гэтыя публікацыі

дапамагаюць лепш раскрыць значнасць асобы таго, хто не проста жыў у Беларусі, а жыў у імя яе.

Калі, гаворачы пра М. Ермаловіча, аўтар кнігі дадаў у яго біяграфію хай сабе і маленькія, але важныя штрыхі, то да А. Хазяніна ніхто не пісаў такога аб'ёмнага творчага і даследчыцкага партрэта Міхася Казлоўскага, пра яго расказваецца вельмі падрабязна.

Працуе ж ён вельмі плённа, а яшчэ, што заслугоўвае ўхвалы, выбраў для сябе важны творчы і грамадскі кірунак. Калі казаць каротка — усё, што звязана з беларускасцю. Адзін пералік зробленага ім уражвае: стварэнне мастацкай гасцёўні Язэпа Драздовіча, літаратурнага музея Уладзіміра Караткевіча ў Маладзечне, выданне часопіса «Куфэрак», кнігі паэзіі, прозы і краязнаўчай публіцыстыкі, паштовак, прысвечаных дзеячам беларускай культуры. А яшчэ аўтарства і ўкладанне аднайменных старонак у штотыднёвіку «Рэгіянальная газета»...

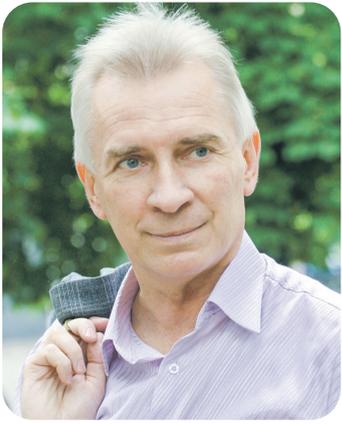
Аляксандр Хазянін патрабавальна ставіцца да слова, імкнецца даходліва выказаць думкі. Планку мастацкасці трымае на належнай вышыні. Выключэнне складаюць толькі матэрыялы, у якіх голас, скіраваны на

Чытаючы, не звяртаеш увагу на тое, адкуль родам той ці іншы персанаж Аляксандра Аляксандравіча. Упэўніваешся, што ён свой. Бо настолькі праўдзіва псіхалагічна пранікае аўтар у людскія лёсы, што паўстае нейкі дзіўны вялізны панарамны малюнак: чым жыву чалавек і як жыве сёння, якія стасункі ў яго з іншымі, чым прапісаўся ў іх лёсах і ўвогуле які след пакідае на зямлі сваімі ўчынкамі, справамі, сваёй чалавечнасцю.

асэнсаванне пэўных грамадскіх з'яў, гучыць празмерна дыдактычна. Канешне, падаецца ўсё правільна, з разуменнем. Як захапленне поспехамі, што адбываюцца ў нашым грамадстве, так і асуджэнне пэўных заган. Шкада толькі, што часам гэта робіцца як бы ў лоб. Такая правільнасць, безумоўна, сведчыць аб выразнасці яго грамадзянскай і творчай пазіцыі, якую нельга не вітаць. Аднак, каб прамоўленае хвалявала па-сапраўднаму, неабходна больш лірычнай споведзі. Душа душы — чытацка аўтарскую, аўтарская чытацкую — лепш пачуе, калі прамоўленае загучыць споведдзю чалавека неабякавага, заклапочанага тым, каб усё было ў жыцці не проста добра, а цудоўна. Менавіта такім роздумам, такім падыходам і напоўнены найлепшыя матэрыялы кнігі А. Хазяніна. Яе ўспрымаеш тым промнем, ад якога святлеюць будні.

Дарэчы, з'яўленне менавіта такой назвы невыпадковае. А. Хазянін, калі працаваў галоўным рэдактарам «Маладзечанскай газеты», любіў нагадваць сваім падначаленым, што сапраўдны журналіст — не толькі той, хто працуе прафесійна, але і з'яўляецца чалавекам адкрытай душой, здатны выпраменьваць святло. Што і сам рабіў у сваёй паўсядзённай працы.

Марат КАЗАРЫН

Уладзімір МАЗГО

***

Яшчэ нямала з'яў навокал,
Што могуць нас зачараваць.
Гляджу з раскрытых насцеж вокан,
Як промні радасна гараць,

Што рассявае шчодро сонца
У нашу грэшную зямлю.
Пакуль яно міргае сонна,
Вітаю неба і маю:

— Даруй нам, Божа, ратаванне
Ад нашых бедаў і грахоў.
Хай будзе кожнае світанне
Пачаткам радасных шляхоў.

***

Вяртанне гэта — нібы свята.
Таму вяртаюся туды,
Дзе нагадае зноўку хата
Мае світальныя гады.

На міг бег часу замаруджу
І заспяшаю напраткі
Туды, дзе ранкам вершы вуджу
З крынічна-чыстае ракі,

Якая, — не спазнаўшы броду, —
Уся ў тумане-малацэ,
Дзе я мацней сціскаю вуду
У зачарованай руцэ.

Сталенне

Мы бегалі на танцы,
Малыя падшыванцы,

І танчылі так лоўка —
Вірыла танцпляцоўка,

Што адкрывала дзіва,
Наш легендарны віа.

Не месца тут халяве:
Спяваў, нібы Мулявін,

Так шчыра Казакевіч
У песеннай зале.

У летні вечар, весні
Мы беглі слухаць песні

Пад зоркавы застрэшак
Ад Зэльвы да Бярэжак.

Мелодый светлых хвалі
Нам сэрцы ахіналі.

Мы танчылі і пелі.
Мы з песнямі сталелі.

Спатканне з вясной

Трымцелі ў небе кроны
Звонкагалосых дрэў.
У горадзе зялёным
Сваю вясну сустрэў.

Яна ішла па скверы
У лёгкім паліто,
Але ў яе не верыў,
Напэўна, аніхто.

На пачатку дня абмыўся бор дажджом.
Зіхацяць пад сонцам кропелькі на хвоях.

Мы такое назіралі тут не раз,
Ды было яно не летась, не залетась.
Адалаеца мінулае ад нас,
І яго нам больш ніколі не наведасць.

Толькі сніцца ды ўяляеца яно —
Усміхаеца часцей, чым супіць бровы.
Нам дваім прыпамінаеца адно.
Гэты шлях —
шляхоў даўнейшых адлюстравак.

Зірніце!

Над Мінскам вандроўніца-хмарка навісла.
Яна памаленьку плыла ў сіняе.
Спынілася, моўчкі ўглядаеца ў Свіслач —
Задумна застыла, далей не плыве.

Раздумвае, пэўна, якую ёй звестку
Панесці на тую святую гару,
Куды давалася падацца Мянеску
Служыць вешчуном, як прызначыў Пярун.

Мянеск быў удалы і нават прыўдалы.
Народ тагачасны яго шанававу.
Зірніце, якім слаўным горадам стала
Паселішча тое, што ён заснаваў.

Пра гасціннасць вясковага людю

Наш вясковы люд, такі гасцінны,
Любіць пачастункі гатаваць,
Запрашаць знаёмых на гасціны
І ў знаёмых гуртам гасцяваць.

Сённа скрозь хапае хлеба-солі —
Хоць скачы, спявай і ў дудку дзьмі.
Звычайны вясковыя застоллі —
Стаўка добрых зносін між людзьмі.

Хатні гаспадар лічыў калісьці:
Ці бядней жывеш, ці багацей —
Каб харчы ў сям'і тваёй вяліся,
Не шкадуі прыпасу для гасцей.

Спынілася. Зірнула
У вочы мне яна,
Пяшчотай ахінула.
— Ты хто?
— Твая вясна!..

І я душой паверыў,
Што так яно і ёсць,
Бо разам з ёй у скверы
Квітнела маладосць.

***

Задаем родныя лясы —
Маленства гай,
Дзяцінства бор —
Абудзяць птушак галасы
Сагрэты сонейкам прастор.

Тут у акно хаціны лес
Галінкай дрогкая сасны,
Як злодзеі,
Ціхенька залез,
Украўшы ранішнія сны.

Вітае нас птушыны грай
Неспадзявана,
Быццам гром,
Каб мы грыбны адчулі рай,
Між дрэў блукаючы з вядром.

Бо нас чакае праз гады
І родны гай,
І родны бор.
Бо сагравае ў халады
Нязгаснай памяці касцёр.

Гарачыня

Прысеў ад спёкі ў рэчку мост,
Схваўшыся за гмахі,
І да вады бяжыць наўпрост
Трава ад млоснай смагі.

Крынічкі голас перасох.
На лузе мулка стогу.

Да хвіліны спаткання — нядоўга

Электрычка імкліва пабегла.
Бездакорная хуткасць такая
Скарачае між намі адлегласць —
Набліжае хвіліну спаткання.

Ох, была ў мяне ноч неспакойнай:
Так хацелася ранне прыспешыць,
Быццам сесці, пад'ехаць на конях,
Дзе марудліва ходзіцца пешшу.

А цяпер я бадзёры, вясёлы,
Нібы выпіў віна маладога.
Не марудзяць нястомныя колы.
Да хвіліны спаткання — нядоўга.

Чаго сягоння нам чакаць?

Гадзіннік вежавы на ратушы
Б'е — абвяшчае новы дзень,
Што з учарашняга дня ў заўтрашні
Нас памаленьку правядзе.

Наўсяж размораных дарог
Клубіцца пыл падоўгу.

І ловіць нас гарачыня
Штодня ў праменняў сеці.
Скуголіць суха, як иччана
Пакрыўджанае, вецер.

Сляпы дождж

Мільгаюць дрэвы і слупы —
Ляцяць аўто на дачы.
Насустрач дождж ідзе сляпы:
Куды — зусім не бачыць.

Як след гароды не паліў,
Засмяглыя ад спёкі,
А ўсе дарогі запыліў,
Калі пайшоў у скокі.

Пабег за сонейкам наўпрост —
І грывнуўся на зёлкі,
Бо не разледзеў новы мост
Шматколёрнай вясёлкі.

***

Шаптала спелая трава,
Спавітая вятрамі,
Аб тым, што лета перавал
Ужо не за гарамі.

Трымцелі ў небе жаўрукі,
Натхнёныя пагодай.
І ціша дыхала з ракі
Прыемнай прахалодай.

Юнак з дзяўчынай удваіх
На мурагу зарэчным,
Як матылька, лавілі міг,
Які здаваўся вечным...

Густы туман, нібыта дым,
Над пожныя гоніць хвалі.
Шкада, што лецеўка тады
Было на перавале.

Праходзяць нашы дні па-рознаму —
Умеюць і падапякаць,
Каб хваляваліся мы ў роздуме:
Чаго сягоння нам чакаць?

Аднак што-небудзь ды адбудзеца
Нам невядомае яшчэ:
Або да нас яно прыблудзіцца,
Або спалохана ўцячэ.

Старыя пласцінкі

Вечарок і пагодны, і ціхі.
За акном адцвітае язмін.
Я прагледзеў старыя пласцінкі:
Што ні песня, то свой успамін.

Іх спявалі, пад іх танцавалі.
Весялілі яны ў нас гасцей.
А цяпер не знайсці прайгравальнік,
Каб пачуць, што гучала даўней.

Рэчаў памятных я не адкіну —
Паспрыяю пласцінкам старым:
Захаваю іх дзеля ўспамінаў,
Што лічу абавязкам сваім.

Эдуард ГРАКОВІЧ

У падвоблачнай прасторы

Плыве ў падвоблачнай прасторы
Шаціматорны самалёт.
Гудуць ягонныя маторы
Сугучна водеукам грывот.

Ляцяць кудысьці пасажыры —
Па свеце кідае іх лёс.
Каб хоць аднойчы птаства ў вырай
Вось так хто-небудзь перавёз.

Трэба дзякаваць лёсу бацькоў

Хоць бацькі на франтах пабывалі
ў вайну,

Абмінулі іх кулі варожыя.
Шчодры лёс убярог іх — дадому вярнуў.
Больш нішто ім жыцця не трывожыла.

Нам, ужо не знаёмым з вайною, не след
Праяўляць да таго абыякавасць.
І за наша з табою з'яўленне на свет
Трэба лёсу бацькоў шчыра дзякаваць.

Нам дваім прыпамінаеца адно

Вось, як некалі ў юнацтве, мы ідзем
Прызабытаю сцяжынай баравою.

Фота Кастуся Дробава.

Алена БРАВА

Страхаўшчыца сядзіць за сталом і запайняе бланк, краем вуха слухаючы расповед гаспадыні кватэры. Работніца страхавой кампаніі чула ўсё гэта не раз і не два, ёй нават вядома, у які момант Кацярына Сцяпанаўна зробіць горкую паўзу, а потым працягне лісьвіным голасам:

— Дак ты ж ходзіш па людзях, знайшла б майму сыночку жонку добрую... Ён, между прочым, п'е, а з харошай жонкай, можа, і перастане.

— Мы не шлюбнае агенцтва.
— Дак я ведаю, што не шлюбнае... А ты па-чэлавечэскі...

Не толькі матрыманіяльныя планы адносна сына-недарэкі, але і ўсю гісторыю жыцця Кацярыны Сцяпанаўны страхаўшчыца ведае на памяць. Выйшла замуж за ваеннага, служылі каля Сяміпалацінска, там апраменіліся. Муж даўно на могільках, а гаспадыня гадоў дваццаць не падымаецца з ложка, цяжкая форма артрыту. Упершыню хвароба праявілася ў дзевяностыя, калі калом стаў надомны камбінат, дзе Кацярына Сцяпанаўна працавала. Раптам зрабіліся нікому не патрэбныя насоўкі, ручнікі, паркалёвыя хусткі ў гарошак, якія інваліды старанна абстрочвалі дома на сваіх швейных машынах, радуючыся, што могуць зарабіць да пенсіі капейку. Кацярына Сцяпанаўна, тады яшчэ далёка не інвалід, на камбінаце займала пасаду кладаўшчыцы. Працавалася весела: пілі гарбату з печывам, па тэлефоне выходзілі дзяцей. У яе іх двое, Дзімка і Анжэлка.

Страхаўшчыца кідае позірк туды, дзе на культурным часопісным століку ўстроена нешта накшталт чырвонага кутка: альбом выпускнога трэцяга «А» класа, шэрагі медальёнаў з чорна-белымі партрэтамі. Буйны план: авальная, як на надмагілі, выява хлопчыка з акцыбрацкім значком на пінжачку і летуценнай усмешкай. Побач пажоўклы малюнак у рамачцы, зроблены каляровымі алоўкамі, —

Генадзь ПЯСЧАНСКИ

Бацька мой, Мікалай Рыгоравіч, за свой мужчынскі век на многае наглядзеўся, шмат чаго пабачыў. Быў, як кажуць, на кані і пад канём. Я толькі пад стол пешшу хадзіў, калі ён з фронту вярнуўся на мыліцах, з моцна пакалечанай правай нагой. Нямецкая разрыўная куля выхапіла з нагі бакавую частку на ўзроўні шчыкалаткі. Лічы, паўгода ў шпіталі правёў.

— Як успомню тое раненне, дык аж мароз па скуры прабяжыць, нага ізноў пачынае балець. Нікому такога не пажадаў быць... Гэта якраз пад Кенігсбергам было, мяда злосная завіруха. Вельмі лютая зіма выдалася, з калючымі ветранымі маразамі. На пяць крокаў нічога не бачна. На

Усе мы разам ляцім да зор

Апавяданне

блакітная зямля, над ёй — ракета, дзіцячым почыркам выведзена: «Усе мы разам ляцім да зор».

Яна памятае, хто аўтар верша, памятае, што палёту да зорак у ім папярэднічаюць «боль і горыч». І ўсё ж ніяк не можа суаднесці наўнага хлопчыка на фотаздымку з патрапаным алкаголікам, якога мімаходзь бачыць у калідоры, калі прыходзіць афармляць дакументы. Але страхаўшчыца не здзіўляецца, бо шмат гадоў ужо ходзіць па сваім участку і ведае, якія велізарныя сілы патрабуюцца чалавеку, каб проста ўставаць кожную раніцу з ложка, проста выконваць сваю працу, трываць выбрыкі начальства, хварэць сэрцам за дзяцей, усміхацца і казаць дзяжурным фразы. Ведае, як блізка да кожнага мяжа, за якой губляеш сілы і перастаеш супраціўляцца абставінам. Страхаўшчыцы падабаецца яе праца: з полісамі ў сумцы яна намотвае па горадзе кіламетры ў любое надвор'е, затое ніхто не стаіць над душой. Аднак і тут ёсць свае тонкасці: трэба правільна ацэньваць рызыкі, каб кампанія не трапіла на вялікія выдаткі. Вось якія палёты ў нас, Максіме, — дробныя шляхі чалавечага выжывання.

— Дак і ляжу, ляжу сабе цэлымі днямі, — уключае яна слых, — а што ж, у зямлю жывой не бяруць, і гэта жыццё, между прочым...

Хвароба Кацярыны Сцяпанаўны драмала ў цэле, пакуль не ўстаў калом камбінат. Але і гэта, магчыма, не зламала б моцную жанчыну, калі б не сын. Дзіма адслужыў у арміі, а як вярнуўся, заняўся сумніўным бізнесам з малазнаёмымі людзьмі: нешта ў Расіі куплялі, тут прадавалі, грузілі нейкія вагоны. Страхаўшчыца зноў у падрабязнасцях выслухоўвае, як нібыта падмянілі спакойнага і ласкавага хлопчыка, нават маладая жонка, што сумленна дачакалася Дзіму з войска, не магла даць рады ягоным прыступам гневу, а потым ужо і панікі, бо завінаваўся тым людзям сур'ёзныя грошы, у дом прыходзілі страшныя мужыкі, разбілі тэлевізар, пагражалі згвалтаваць Анжэлу. Прадала Кацярына Сцяпанаўна дачу і машыну, сын на будоўлі працаваў суткамі, — ну і выпіваў, спачатку каб супакоіць нервы, а потым ужо і так, па звычцы. П'яны, прыраўнаваў жонку, парнуў нажом — свяціла турма, але быў яшчэ жывы бацька, знайшліся сувязі, Дзіму паклаці ў псіхіятрычную лякарню і аформілі

інваліднасць. Пасля якой ён ужо вельмі хутка пакаціўся ўніз і зараз прапівае сваю інвалідскую пенсію. І яе, маці, пенсію прапіваў бы за мілую душу, але Анжэла прадбачліва перавяла грошы на рахунак прыватнай канторы, хваліцца Кацярына Сцяпанаўна розумам і кемлівасцю дачкі. Адтуль кожны дзень прыходзіць сядзелка, мыё і корміць ляжачую.

— Анжэлка — яна залагая ў мяне, адна радасць у маім акенцы...

Страхаўшчыца пераводзіць позірк на фотаздымак Анжэлы, сонца гэтага іканастаса. Піянерка ў белым парадным фартуху, з белым бантам. Шчыльна сціснутыя вусны, позірк спадылба. Гэтая дзяўчынка з ранніх гадоў ведае нешта такое пра механізмы жыццёўладкавання, чаго не ведаў яе брат, аматар лунаць у аблоках і чытаць Багдановіча. Ніжэй травы сцэлецца Анжэлка перад мужам-бізнесменам, перад свякрухай, бо разумее пра мяжу лёсу, з якой ужо не вярнешся. Добра ўзяўся, што з ёю будзе, калі пераедзе з дзецьмі сюды, да маці і браткі-алкаша. Там ёй таксама не салодка, але чапляецца як плюшч, усматраецца як п'яўка, — абы прыжыцца ў чужой сям'і. Маці для яе няўдачніца, Анжэла яе саромеецца і падсвядома лічыць, што няшчасце разнае, усё тут прасякнута ім: ад шэрага з-за сконцага прання сурвэткі на хісткім століку да лекаў ля ложка. Баіцца Анжэлка, што няшчасце наліпне на рукі, на падэшвы, прыстане да моднай вопраткі, як сівыя валасы, што павыпадалі са старэйай галавы, і яна няўзнак прынясе яго ў дом, да мужа і дзетак, таму і не наведвае маці.

— Значыцца, так, распішыцеся, — для праформы кажа страхаўшчыца, ведаючы, што старая не можа трымаць у скурчаных артрытам пальцах нават лыжку. — Добра, я за вас распішуся. Такім чынам, вы застрахавалі сваю адказнасць як уладальніца кватэры. Усе рызыкі ўключаныя. Ну, мала што можа быць... Забудзецца выключыць ваду, затопіце суседзяў. Страховаая кампанія пакрые шкоду. Ваш поліс уступае ў дзеянне ў 00 гадзін 00 хвілін заўтрашняга дня.

Страхаўшчыца выдатна ведае, што ваду ўключае і выключае тут сядзелка, калі мые сваю падапечную або гатуе ёй ежу. Дзіма (па ім відаць) мыецца гады ў рады. Калі ўсё ж сарве кран, не так і шмат страціць кампанія, балазе кватэра на другім паверсе,

прыкідвае страхаўшчыца і згадвае свой месячны план. І яг яго выканаць, калі людзей не ўгаворыш страхавачца? Ніхто не хоча думаць аб будучых няшчасцях. Яна абышла ўсе кватэры гэтага хрушчоўскага дома — згадзіліся толькі Кацярына Сцяпанаўна і адзінокая старая-кашатніца з пятага паверха. Страхаўшчыца падазрае, і справядліва, што прычына такога імперу бабuleк ніяк не звязана з пачуццём адказнасці за маёмасць. Старым жанчынам проста няма з кім пагаварыць. І яна іх цярдліва выслухоўвае, выконваючы абавязак іх дзяцей і ўнукаў.

Яна пакідае на стале сіні бланк поліса, другі асобнік кладзе ў сваю тэчку, развітваецца. У дзвях сутыкаецца з абсалютна ніякім Дзімам. Нейкае нядобрае прадчуванне варушыцца ўнутры, але страхаўшчыца ўгаворвае сябе, што значна небяспечнейшая старая-кашатніца з пятага паверха, тая ўжо калі забудзе выключыць ваду — гора на ўвесь пад'езд. Сваіх катроў старая спускае па адным на вуліцу ў кошыку, да якога прывязана вяроўка, а потым падымае назад. Сем катроў спакойна пераносяць гэтую працэдуру, і старая ўвесь дзень то падымае, то апускае кошык.

Страхаўшчыца выходзіць на вуліцу, ідзе па вясновым горадзе, дзе кусты бэзу, захлынаючыся, п'юць вільгаць мімалётнага дажджу, а ашалея ад прагі сонца трава лезе з кожнай шчыліны, з кожнага разлому асфальту. Ізноў вясна, думае яна, стараючыся не наступіць на дажджавых чарвякоў, што павылазілі пад абцасы і падэшвы, зноў падман, якому, насуперак усуму, верыш. Зрэшты, вясна нікога не імкнецца падмануць, ёй няма справы да чалавека і яго адчуванняў, да яго жыцця, якое задумвалася, пэўна, іншым — ва ўнісон з ашаламляльнай прыгажосцю бэзу, майскай травы, умытага дажджамі неба.

Дома страхаўшчыца гатуе няхітрую вячэру, глядзіць тэлевізар, кладзецца спаць, а тым часам Дзіма, у 00 гадзін 12 хвілін новага дня, уключыўшы фэерку газавай пліты і не знайшоўшы на звыклым месцы запалак, корпаецца ў шафках, забывае, засынае, прыхінуўшыся спінай да батарэі і падцягнуўшы, як у дзяцінстве, да грудзей худыя калені, прачынаецца, знаходзіць нарэшце запалкі, закурвае. І выбух, які страсае начны горад, абвальвае сцяну кватэры і перакрыцце паміж паверхамі, шквалам агню нясе да зор хлопчыка з малюнкам блакітнай зямлі і яго маму.

У завіруху

Апавяданне

цэлыя сотні кіламетраў — голая бялесаея цаліна, ні канца, ні краю. Калючы вецер вые і скавыча, быццам той люты і галодны воўк. Ах, страх бярэ! — на момант бацька скалануўся, як ад холаду, потым зноў працягваў свой успамін:

— Значыцца, ляжу гэта я паранены сярод глыбокіх снягоў. Вакол — ані душы. Пальцы абедзвюх рук зусім бездапаможныя, амаль адмарожаныя — ні варухнуць, ні пацерці. Яшчэ ў дадатак — поўны валёнак крыві. Лічы, зусім у непрытомнасці ляжу і быццам скрозь сончу, як тая завіруха галосіць, нібы маці на магіле сына. А я ляжу як нежывы: ні варухнуцца, ні крутнуцца. Толькі маленькая кропачка надзеі варушыцца і не дае зусім замерзнуць. Яшчэ грэе крыху нейкім сваім святлом падсвядомасць. І неадступныя цымяныя думкі не даюць спакою — пра незайздросны лёс у невядомым краі, пра дом, пра жонку і маці. Як яны там спраўляюцца з гаспадаркай? Больш за ўсё мучыла думка пра цябе, майго першынка: ці па хаце ўжо ходзіш, ці гаворыш што-небудзь?

Усё гэта жалоснымі згадкамі праносілася ў маім уяўленні. Яшчэ не давала

спакою тое, што ніхто мяне не чуе і ніхто не шукае. Але ж усё-такі цэплілася надзея паміж болам і паняверкай, верыў, што недзе побач павінны быць санітары, што блукаюць у пошуках такіх жа бездапаможных, як я.

Слых і затуманены зрок напружыліся, каб незнарок што-небудзь не ўпусціць скрозь гэтую мутна-шэрую заслону. Але ж хто ў такую непагадзь адважыцца хадзіць па непраглядным зімовым наваколлі?

І раптам... Быццам электрычным токкам тарганула ў плячо. Штосьці цёплае пацякло з адубелага ад марозу валёнка. Мабыць, гэта кроў з раны, яшчэ не паспела застыць. Што гэта? Ці мне падалося, ці я ўжо з глузду з'ехаў?! І я спраўды паверыў у кволу надзею.

Раптам зусім побач пачуліся нейкія невыразныя словы. Я гатовы быў прызняцца і закрычаць, нават нягледзячы на нясцерпны боль. Але ж гэтая кволая спроба зноў закончылася бездапаможнасцю і невыносным болам. Адчайны цяжкі стогн вырваўся са сціснутых сцюжай грудзей. Цішыня. І зноў ахінула безнадзейнасць і самота...

— Чуеш? Нехта прастануў! — прамовіў адзін з санітараў і змоўк.

— Дзе?

— Ды тут, недзе побач, як мне падалося, — зноў пачуўся шэпт, — нехта клікаў на дапамогу. Давай крыху збочым!

Але ж зноў праз нейкі момант я застагнаў, бо крычаць не было ўжо моцы. Толькі спіаты бездапаможны гук вырваўся з горла і раптоўна прапаў.

Адзін з санітараў недаверліва патаптаўся вакол сябра, быццам штосьці шукаючы.

— Ды вось, глядзі! Тут нейкі змёрзлы груд! — паказаў другі санітар на ледзь бачны сумёт, з якога, як падалося ім, выбівалася пара.

Санітары падышлі бліжэй, разграблі зверху снег. Мяне асцярожна паднялі і паклалі ў сані на невялікі ахапак сена, прыкрылі нейкай дзяржаўкай. Коні крагнуліся і хутка зніклі ў шэра-белавай замеці.

— Вось так я быў выратаваны, як кажуць, вернуты з таго свету. І ўжо колькі гадоў прамінула. А я і цяпер жыву — на радасць вам, усёй сваёй сям'і, — бацька з палёгкай уздыхнуў і закончыў свой апавед.

Майстар «залатога сячэння» ў беларускім літаратурнаўстве

За пакаленнем, да якога адносіцца Васіль Жураўлёў, у беларускім культурным асяроддзі замацавалася некалькі трывалых назваў: «пакаленне шасцідзясятнікаў», «філалагічнае пакаленне», «пакаленне дзяцей вайны». Апошняя назва нясе драматычнае адценне складанага і пакутлівага маленства падчас нямецка-фашысцкай акупацыі. Але гэтае пакаленне разам з тым было і гадаванцамі вялікай Перамогі. Менавіта аптымістычны пафас пераможцаў актуалізаваў у многім іх пасіянарную энергію на мірную стваральную працу на карысць роднай зямлі.

Вядомаму і аўтарытэтнаму беларускаму літаратурнаўцу і крытыку, доктару філалагічных навук, лаўрэату Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Якуба Коласа ў галіне прозы, лаўрэату прэміі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Васілю Пракопавічу Жураўлёву сёлета спаўняецца 90 гадоў.

Васіль Жураўлёў нарадзіўся 27 мая 1931 года ў вёсцы Раздзел-2 Мсціслаўскага раёна ў сялянскай сям’і. Маленства было азмрочана тым, што ў 1938 годзе памёр бацька. Клопат па выкананні цягавітай вясковай працы рана стаў яго надзённым абавязкам. Яшчэ больш жорсткім выпрабаваннем для падлеткавай псіхалогіі была нямецкая акупацыя.

Можа, па гэтай прычыне ў паводзінах Васіля Пракопавіча выразна заўважаецца ўменне даражыць кожнай хвілінай, унутраная сабранасць, абавязковасць, адказнасць за свае дзеянні, учынкi і словы.

У 1950 годзе юнак выпусціўся з Курманаўскай сярэдняй школы і паступіў у Мінскі педагагічны інстытут, які бліскуча закончыў у 1954 годзе. У 1957-м стаў аспірантам, быў запрошаны ў Інстытут літаратуры імя Янкі Купалы НАН Беларусі, дзе працаваў амаль 60 гадоў, да выхаду на пенсію ў 2014 годзе.

За гэты час літаратурнаўца стаў аўтарам і суаўтарам 14 манаграфій, сярод якіх «Праблемы сучаснай беларускай прозы», «Пытанні паэтыкі», «Ідэйна-тэарэтычныя пытанні сучаснага літаратурнага працэсу», «На шляху духоўнага самасцвярджэння», «У пошуку духоўнай ідэалаў», «Актуальныя традыцыі: Якуб Колас у пісьменніцкім асяродку», «Класіка і літаратурная сучаснасць: духоўны патэнцыял чалавека».

Індывідуальная манера даследавання класіка айчыннага літаратурнаўства Васіля Жураўлёва вызначаецца тэарэтычнай сур’ёзнасцю, глыбінёй пастаноўкі важных навуковых праблем, уменнем весці шырокую праблемную гаворку. Кнігі-манаграфіі напісаны звычайна ў напружанай форме аналізу і вылучаюцца выразным палемічным запалам, прынцыповасцю ў абароне сапраўднай вартасці высокамастацкай класічнай літаратуры.

Васіль Жураўлёў — адзін з аўтараў трох акадэмічных «Гісторый беларускай літаратуры». У зборніках змешчаны яго артыкулы па творчасці Э. Самуіленка, Я. Маўра, І. Мележа, даследаванне творчасці В. Дуніна-Марцінкевіча. Для «Гісторыі беларускай літаратуры XX стагоддзя» Васіль Пракопавіч зрабіў раздзелы аб жыцці і творчасці пісьменнікаў Аляксея Кулакоўскага і Анатоля Кудраўца, а таксама быў рэдактарам трэцяга тома.

У 1950-я працэс адраджэння беларускай навукі і культуры няўмольна і паступова ўзрастаў. Яркі прыклад

гэтага — уздым у рабоце акадэмічнага «Інстытута літаратурнаўства імя Я. Купалы», які стаў самастойнай навуковай установай менавіта ў 1957 годзе.

Прыход-размеркаванне маладога і таленавітага вучонага ў Інстытут літаратуры з аспірантуры педагагічнага інстытута імя Горкага прыпаў на час, калі рыхтаваліся да напісання «Гісторыі беларускай дакастрычніцкай літаратуры» і «Гісторыі беларускай савецкай літаратуры» — патрабаваліся крэатыўныя даследчыкі. Дзякуючы стратэгічнаму мысленню кіраўніцтва Інстытута літаратуры ў канцы 1950-х — пачатку 1960-х гадоў, у літаратурнаўчую навуку ўлілася цэлая кагорта таленавітых навукоўцаў, якія затым пакінулі яркі след у даследаванні беларускай літаратуры.

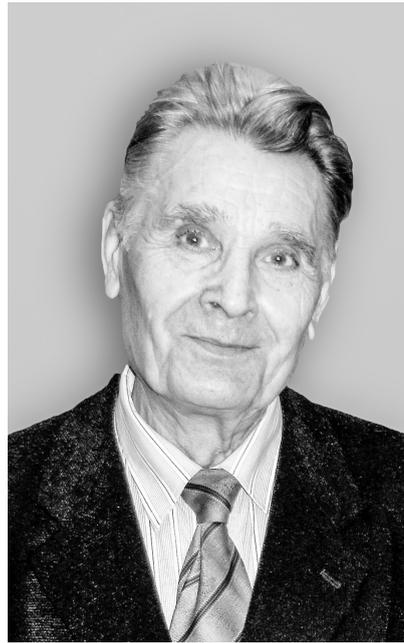
Сярод тых, хто быў пакліканы ў навуку ў гэты перыяд, і Васіль Жураўлёў. У аспірантуры пры кафедры беларускай літаратуры педінстытута ён напісаў кандыдацкую дысертацыю «Трылогія Якуба Коласа “На ростанях”» Праблема інтэлігенцыі і народа». Абарона дысертацыі адбылася ўжо ў сценах літаратурнаўскага інстытута ў 1958 годзе.

Менавіта ранні прафесійны зварот да вывучэння творчасці Якуба Коласа стаў першай карпатлівай засяроджанай працай маладога вучонага над алхіміяй мастацкага слова. Удумлівы і цікаўны даследчык быў зачараваны творчай стыхіяй, талентам Якуба Коласа і больш чым паўстагоддзя не выпускаў з поля ўвагі эталонны эстэтычны густ і ўзровень пісьменніцкага майстэрства Я. Коласа і іншых класікаў беларускай літаратуры.

Філіграннае ўменне праніклівага літаратурнаўцы ўбачыць незвычайнае ў звычайным, здольнасць знайсці ў дэталі, адзіночным вобразе ці простым сюжэце глыбінную ўзаемасувязь тэксту і падтэксту — усё гэта дазваляла даследчыку ўсебакова раскрыць праблематыку і ідэйную цэласнасць твора, садзейнічала выяўленню самых нечаканых і шматзначных граняў мастацкага таленту таго ці іншага празаіка.

Важным паказчыкам плённай навуковай дзейнасці Васіля Жураўлёва стала яго фундаментальная манаграфія «У пошуках духоўнай ідэалаў: на матэрыяле беларускай літаратуры XIX—XX стст.» (2000). Тут ужо прызнаны мэтр літаратурнаўчай навукі змог напоўніць раскрыць свой шматгранны талент аналітычнай апрацоўкі мастацкага тэксту. Выявілася яго ўменне гарманічна спалучыць вывучэнне мастацкай творчасці з гуманістычным, філасофскім пафасам чалавечнасці і народнасці.

Як вядома, дылема «інтэлігенцыя і народ», «чалавек і народ», «асоба і грамадства» заўсёды была пад пільным наглядом літаратурнаўца. Галоўная ідэя гэтых разваг — кожны індывід вызначае сваю ідэнтычнасць праз паняцце народа. Але народ — катэгорыя не колькасная, а якасная. Маса, натоўп не ўтвараюць народ, і, наадварот, адзінкавы чалавек можа быць народам, калі ў ім жыве быццё яго народа, яго дух. Народ складаецца з людзей, якія захоўваюць сваё права на

аўтаномнасць, тых, хто можа прымаць рашэнне, хто здатны рэалізоўваць у сабе сутнасць чалавечага. Пра гэта разважае літаратурнаўца ў сваёй манаграфіі «Актуальнасць традыцыі. Якуб Колас у пісьменніцкім асяродку» (2002).

Як прызнаны тэарэтык айчыннай літаратуры Васіль Пракопавіч плённа прапрацоўваў праблематыку структуры айчыннага мастацкага твора, яго сюжэткампазіцыйную будову. Так, у сваёй манаграфіі «Структура твора. Рух сюжэткампазіцыйных форм» ён слухна даводзіць наступную паэтычна-жанравую прапазіцыю: «Перад апавядальнікам, як і перад раманістам, стаяць блізка і дзесьці зусім аднолькавыя ў агульным іх вызначэнні чалавечнасці праблемы, але ў мастацкім даследаванні такіх праблем рамана і апавядання на працягу шматгадовага літаратурнага жыцця прапрацоўвалі свой адметны падыход да асэнсавання рэчаіснасці, сваю спецыфічную сістэму паэтыкі. І калі гэтыя жанры з максімальнай паўнатай улічвалі свае адлюстравальныя магчымасці ў адпаведнасці з максімальнымі ўнутранымі магчымасцямі і патрабаваннямі аб’екта адлюстравання, тады яны звычайна і раскрылі сябе ў вышэйшых формах эстэтычнай гармоніі».

Індывідуальная манера даследавання класіка айчыннага літаратурнаўства Васіля Жураўлёва вызначаецца тэарэтычнай сур’ёзнасцю, глыбінёй пастаноўкі важных навуковых праблем, уменнем весці шырокую праблемную гаворку. Кнігі-манаграфіі напісаны звычайна ў напружанай форме аналізу і вылучаюцца выразным палемічным запалам, прынцыповасцю ў абароне сапраўднай вартасці высокамастацкай класічнай літаратуры.

Усё гэта ў поўнай меры мы можам убачыць і адчуць не толькі ў літаратурнаўчых працах Васіля Пракопавіча, але і ў абліччы і партрэце самога юбіляра. Пры сустрэчах з настаўнікам, а таксама на яго фотаздымках я часта заўважаў іскрынкi засяроджанай усмешкі, якія, быццам святлячкі тонкай энергіі, праціналі навакольны свет.

Мне прыгадаліся таксама шматлікія рандэву з маім настаўнікам падчас напісання кандыдацкай дысертацыі. Пры сустрэчы з кіраўніком як, напэўна, кожны вучань-неафіт, я з пэўнай трывогай і перажываннем чакаў разбору работы. Вельмі часта на маё пытанне перад аналізам: «Васіль Пракопавіч, ну як мой опус?» Васіль Пракопавіч

з затоенай усмешкай адказаў: «Геніяльна!».

Ну, а затым пачынаўся «разбор палётаў», дзе мне прыходзілася добра ўзмакрэць, каб хоць неяк прасачыць заўвагі і развагі мэтра. Заўсёды з гонарам кажу: я — вучань В. Жураўлёва.

З вышыні сённяшняга досведу мне думецца, што і назву для маёй кандыдацкай дысертацыі «Беларускае апавяданне 20-х гадоў аб рэвалюцыі і грамадзянскай вайне. Праблема маральна-духоўных пошукаў» кіраўнік прапанаваў у пэўнай ступені па законе «залатога сячэння», эстэтычнай і этычнай гармоніі.

Шматлікія навуковыя манаграфіі Васіля Жураўлёва і цяпер шмат у чым вызначаюць і прагназуюць перспектывы і задачы беларускай школы літаратурнаўства, служачь надзейным арыенцірам для будучых пакаленняў вучоных.

Варта адзначыць і велізарны ўклад В. П. Жураўлёва ў фарміраванне навукова-літаратурнаўчых кадраў краіны. На працягу больш чым двух дзесяцігоддзяў масціты навуковец з’яўляўся намеснікам старшыні спецыялізаванага навуковага Савета па абароне доктарскіх і кандыдацкіх дысертацый у галіне літаратурнаўства. Яго добразычлівы дарадчы клопат пра лёс будучых прафесійных літаратурнаўцаў вядомы не аднаму пакаленню айчынных даследчыкаў мастацтва слова.

Менавіта ранні прафесійны зварот да вывучэння творчасці Якуба Коласа стаў першай карпатлівай засяроджанай працай маладога вучонага над алхіміяй мастацкага слова. Удумлівы і цікаўны даследчык быў зачараваны творчай стыхіяй, талентам Якуба Коласа і больш чым паўстагоддзя не выпускаў з поля ўвагі эталонны эстэтычны густ і ўзровень пісьменніцкага майстэрства Я. Коласа і іншых класікаў беларускай літаратуры.

Доўгі час Васіль Пракопавіч узначальваў адзін з ключавых аддзелаў у Інстытуце літаратурнаўства імя Я. Купалы НАН Беларусі, стварыўшы ў ім надзвычай спрыяльную атмасферу крэатыўнасці, таварыскасці і ўзаемападтрымкі. Супрацоўнікі аддзела да сённяшняга дня лічаць той час адным з самых плённых і памятных перыядаў у іх творчым сталеці. Пад непасрэдным кіраўніцтвам Васіля Жураўлёва была абаронена адна доктарская і шэсць кандыдацкіх дысертацый.

Васіль Пракопавіч і цяпер трымае руку на пульсе часу. Так, у апошнім сваім артыкуле, апублікаваным сёлета ў кнізе «Застаецца святло. Успаміны пра Міхася Мушынскага», вельмі аргументавана і заклапочана выказвае параду сённяшнім навукоўцам: «А не зашкодзіла б убачыць, паўней і глыбей зразумець: як жа ўсё-такі з аднаго славянскага караня (ці нават карэньчыка), з адной радаслоўнай у межах моўна-стылёвай сферы пачынала адпачкоўвацца, аддзяляцца і няспешна (хай напачатку ў праявах нейкіх прабліскаў-іскрынак) набіраць свае індывідуальныя прыкметы наша беларускасць — наша ментальнасць і аўтэнтычнасць. Тое, што мае працяг, мае і пачатак, без трывалай сувязі аднаго з адным зразумець сутнасць самой з’явы проста немагчыма».

Ігар ШАЛАДОНАЎ
Фота даслана аўтарам

Цёмна-сіняя хусцінка Клавы

Хто была тая дзяўчына Клава, гераіня курортнага рамана Максіма Багдановіча? Як яна выглядала? Адшукаць штосьці амаль не ўяўляецца магчымым. Распавядаючы пра яе, мы мусім абапірацца на нешматлікія звесткі, якімі падзяліліся сябры і родныя Багдановіча праз колькі дзясяткаў гадоў пасля падзей 1915-га, а таксама запісы Максіма, вядомыя пад назвай «Інтымны дзённік паэта».

Наколькі ненадзейнымі часам з'яўляюцца ўспаміны, мы можам пераканацца на ўласным досведзе. Але гэта не перашкаджае звяртацца да мемуараў, калі хочам даведацца пра мінулае альбо высветліць некаторыя падрабязнасці з жыцця цікавых для нас асоб. Часам якая-небудзь памылка друку альбо недакладна агучанае прозвішча могуць ўвесці ў зман даследчыка і скіраваць не ў той бок. Нельга выключаць, што такая сітуацыя магла здарыцца і ў выпадку збору звестак пра дзяўчыну Максіма Багдановіча. Хацелася б прапанаваць варыянт трактоўкі сабраных звестак, які падкарэкціруе апісанне знешнасці Клавы. Але аб усім па парадку.

У плане збору інфармацыі па гэтай тэме найбольш прасунуліся краязнаўцы В. Вайцяноў і С. Калугін, якія падчас падрыхтоўкі артыкула «Крымскае лета Максіма Багдановіча» («Нёман», 1980, № 3) паспрабавалі адшукаць сведкаў таго часу, а таксама вызначыць аўтара партрэта Максіма, зробленага ў Крыме ў 1915 годзе. Варта зазначыць, што для пачатку пошукаў інфармацыі было сапраўды небагата.

Прывядзём колькі вытрымак з успамінаў сваякоў і сяброў Багдановіча.

А. Багдановіч: «Адзіны рамантычны эпизод яго жыцця, на які намякае перапіска з Клавай, ніколі не супярэчыць сказанаму вышэй. Я не ўчытваўся ў гэту перапіску, а толькі бегла прагледзеў і ўпэўнены: гэты эпизод выпадковы, мімалётны, што ніколі не парушае агульнага характару яго перакананняў адносна жанчыны».

Л. Заяц: «Недзе ў Крыме ён стрэў якуюсь асобу, жонку сімферопальскага купца. Яны пакахаліся і жылі ўсё лета. «Але, — дадаваў з жалею Багдановіч, — сына ад яе не меў. Я быў тады вельмі хворы, слабы, кроў горлам ішла».

Н. Г. Агурцоў расказвае аб гэтым так: «Асабіста ад мяне ён не хаваў, што знаходзіцца ў інтымнай перапісцы з адной асобай, з якой ён пазнаёміўся ў Крыме і паказаў. Я не ведаў гэтай асобы і лічыў не далікатным распытваць яго аб адносінах да гэтай асобы. Але, як мне падавалася, яго пачуцці былі сур'ёзнымі і моцна адбіваліся на яго здароўі. Было відаць, што ён перажывае нейкі цяжкі ўнутраны крызіс».

М. Урубель «Дзяўчына-венецыянка».

Прыблізна ў такіх жа рысах робіць заўвагу аб гэтым выпадку і А. Д. Цітоў: «У хвіліны шчырасці Максім Адамавіч распавядаў мне, перадаючы як таямніцу, гісторыю свайго захаплення. Будучы на поўдні, ён закахаўся ў адну жанчыну, але каханне было няроўным і няплённым і прынесла яму нямаля пакутаў».

Дадатковай крыніцай, якая ў нейкай ступені пралівае святло на перыяд знаёмства Максіма і Клавы, з'яўляецца «Рукапіс 1915», які зберагаецца ў фондах Літаратурнага музея Максіма Багдановіча. На жаль, ён не ўвесь расчытаны, але пэўныя ўдакладненні ўсё-такі зрабіць удалося. На аснове супастаўлення звестак, у ім прыведзеных, даследчыкамі з вялікай доляй верагоднасці быў адшуканы менавіта той дом, у якім пасяліўся Максім у Старым Крыме, а таксама зроблена спроба ўстанаўлення асобы Клавы. Згодна з сабранымі звесткамі, ёй з'яўлялася Клаўдзія Салтыкова — магчыма, армянка па нацыянальнасці, замужняя жанчына, якая разам з сястрой папраўляла здароўе ў той жа час, што і Максім. Па расповедах аднаго з апытаных старажылаў, яна нагадвала сваёй знешнасцю ўрубелеўскую венецыянку. Аўтары акцэнтуюць на гэтым увагу невыпадкова.

У 1971 годзе пачыла свет кніга Алеся Бачылы «Дарогамі Максіма», дзе між іншага ёсць наступныя радкі: «Хто ж яна, тая Клава, — віноўніца і паэтавых пакут, і паэтавай радасці? На гэтае пытанне дзённік не дае адказу. Мы так і не ведаем ні яе ўзросту, ні прафесіі, ні занятку. Ведаем толькі, што «Клава на венецыянку з карціны М. А. Урубеля «Венецыя» падобна». (Адкуль ведаем, невядома).

Работ Урубеля, прысвечаных Венецыі, некалькі, і адна з іх сапраўды называецца «Венецыя». Гэта складаная па кампазіцыі мастацкая работа, дзе прадстаўлена некалькі дзеючых асоб, пададзеных у міжземнаморскім каларыце.

Другая работа — «Дзяўчына-венецыянка» — партрэт, які, здаецца, падыходзіць да прыведзенай характарыстыкі крыху лепей. Тут больш выразна бачны твар, таксама з усходнімі рысамі і нават з хусцінкай на плячах. Хусцінка барвовага колеру.

Але знайшлася карціна, якая падыходзіць пад апісанне значна лепш. І выйсці на яе дапамог ліст Н. Г. Кунцэвіч да Н. Б. Ватацы за 28 красавіка 1982 г.:

«Ніначка Барысаўна! Гэта Вы мне асабіста даслалі цудоўнае выданне пра мастака Венецыянава і яго школу. Ён трохі блізка мне па ўспамінах юнацтва. Барыс

Трыфанавіч Галаван («Бірка») — вялікі знаўца і аматар мастацтва, прыходзячы да нас, нязменна заўважаў, што я падобная на «дзяўчыну Венецыянава». Ён быў насмешнік, я думала, што ён прыпадабняе мой круглы чырвоны твар да чагосьці смешнага. А потым — бачу, што гэта быў камплімент

<...>

Дзякуй за Венецыянава!»

Нельга не звярнуць увагу, што «дзяўчына Венецыянава» таксама добра ўвязваецца з успамінамі і згадкамі, прыведзенымі вышэй. Сем'і Багдановічаў і Галаванаў сябравалі, ліставаліся, абмяркоўвалі літаратуру і мастацтва. Мелі шмат агульных тэм для размовы, праз што мы маем даволі шмат звестак. Цалкам верагодна, што на пэўным этапе інтэрпрэтацыі ўспамінаў «дзяўчына Венецыянава» магла ператварыцца ў «Дзяўчыну-венецыянку» Урубеля альбо яго ж дзяўчыну з карціны «Венецыя».

Да таго ж мы не згадалі, што маем яшчэ адну крыніцу інфармацыі — верш Максіма Багдановіча, прысвечаны нашай гераіне. Гучыць ён наступным чынам:

***

*Забудзецца многае, Клава,
Но буду я помніць всегда.
Как в сердце шипела трава
Любви, и тоски, и стыда.
Тебя в темно-синем платочке
И песню, что пела мне ты:
Прошли золотые денечки.
Остались только мечты.
1915*

На яркую дэталю — цёмна-сінюю хусцінку — даследчыкі звярталі ўвагу і раней. Праўда, суаднесці яе з работамі Урубеля складана. Але калі ўбачым, як выглядаў шырока растыражаваны ў пару Багдановіча партрэт невядомай, зроблены Венецыянавым, адразу згадаем Максімаў верш-прысвечэнне.

А. Венецыянаў «Дзяўчына ў хусціцы».

Так, дзяўчына не вельмі падобная на армянку, пра якую сцвярджалі згодна са сваімі росшукамі Вайцяноў і Калугін. Гэта была працоўная версія, і яна неабязкова павінна быць адзіна правільнай.

Шмат чаго маглі б распавесці нам лісты, якімі абменьваліся каханкі Максім і Клава, але, на жаль, да нашага часу яны не зберагліся. Таму мы вымушаны літаральна па крупінках збіраць неабходную інфармацыю, каб даведацца, хто яна — муза паэта, якая падарыла яму колькі незабыўных, шчаслівых і горкіх хвілін жыцця.

Міхал БАРАНОЎСКИ

М. Урубель «Венецыя».

Каляровыя сны і чорна-белая рэальнасць

Шэраг адметных разнапланавых праектаў працуе ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў, а менавіта — у будынку на вуліцы Някрасава, 3. Выбраві некаторыя з іх і расказваем, навошта ў НЦСМ трэба завітаць аматарам трох непадобных кірункаў творчасці — жывапісу, ткацтва і фатаграфіі.

Частка сямейнай гісторыі

Больш за два дзясяткі работ прадстаўлена на выстаўцы «Сярэбраны альбом» Вячаслава Бахметава. Фатаграф родам з Гомеля, сябра Беларускага грамадскага аб'яднання фатаграфу, уваходзіць у секцыю аналагавай фатаграфіі, секцыю трэвал-фатаграфу, займаецца альтэрнатыўнымі фатаграфічнымі працэсамі: цыянатыпій, гуміалейным і гумбіхраматным друкам, алейным друкам.

«Сярэбраны альбом» (куратарам выступае Алена Данброва), — амбратыпы аўтара за два гады, на якіх адлюстраваны блізкія творцу людзі, рэчы, думкі і адчуванні — сям'я, сябры і дом. Па словах фатаграфа, прадстаўленыя творы — своеасаблівае рэфлексія па сямейных аматарскіх альбомах фатаграфій, якія захоўваюцца ў многіх дамах і якія людзі пераглядаюць, калі збіраюцца разам падчас свят. «Цяпер усё глядзяць у камп'ютар і тэлефоны. Хочацца, каб традыцыя рабіць сямейныя партрэты родных і проста друкаваць фотаздымкі

Фрагмент выстаўкі «Сярэбраны альбом».

захавалася. Такая тэхніка атрымання выяў, як амбратыпія, адсылае нас да вытокаў з'яўлення фатаграфіі і дазваляе атрымліваць унікальныя дамашнія рэліквіі», — адзначае Вячаслаў Бахметаў.

Праекты, прысвечаныя амбратыпіі (варыянт мокракаладайненага працэсу, які быў вынайдзены ў сярэдзіне 1850-х гг., — у выніку атрымліваецца пазітыўная выява на шкляной пласціне, зафарбаванай з аднаго боку чорным) — не вельмі часта з'ява ў выставачным жыцці Беларусі. Працэс стварэння дарагі і працяглы па часе. З прыклад, акрамя фотаапарата, патрэбны шкло, лак, посуд і рэактывы. Усе дзеянні выконваюцца за 10—15 хвілін да высыхання калоды.

Плыбіна рэзкансці і танальных пераходаў, плямы мікрасвечвання, наплывы эмульсіі, а таксама паставы і выразы твараў тых, хто пазіруе, — усё гэта ў свой час абумовіла папулярнасць амбратыпіі пры стварэнні партрэтаў. Людзі на здымках выглядалі ўзвышанымі і высакароднымі, сямейны партрэт увогуле лічыўся фамільнай рэліквіяй.

У кожным партрэце аўтару ўдалося перадаць настрой і асаблівасці амбратыпаў, але ў некаторых работах прасочваецца непаўторны аўтарскі стыль. Напрыклад, на адным з твораў глядач бачыць твар жанчыны ў верхнім левым куце, астатняе — нібы водны рагі на акне, за якім сядзіць жанчына і ўсміхаецца. Аўтар адыходзіць ад своеасаблівай кананічнасці, уласцівай гэтаму кірунку, і паказвае людзей больш рэальнымі, прыземленымі: панурымі, задумлівымі, насцярожанымі, але часцей усмешлівымі. Усё ж гэта частка сямейнай гісторыі. І тое, што фатаграф не пазначае нават прыкладных дат стварэння серыі і не падпісвае творы, кажа пра глыбока асабісты працэс творчасці і важнасць кожнай работы.

Відавочна, Вячаславу Бахметаву даспадобы рэтра-эстэтыка і змрочнасць, якая часта суправаджаецца светлымі вобразами, — прыкмет сучаснасці ў яго патрэтах можна налічыць не вельмі шмат. Выяўляецца гэта і ў націюрмортах, напрыклад, з выявамі павука ў шклянцы ці чэрапа, які акружаюць вазы з рознымі кветкамі, у тым ліку завялымі, грэцкія арэхі і падсвечнік. Хапае і выключэнняў —

букет жывых кветак (ва ўсякім разе выглядаюць такімі) і некалькі яблыкаў побач ці сціпла накрыты абедзенны стол. Такія творы, натуральна, валодаюць больш пазітыўнай энергетыкай і не меней змястоўныя.

Беларускі этнасюррэалізм

Персанальная экспазіцыя Алены Шлегель «Калекцыя ілюзій» пачынае серыю выставак лаўрэатаў Нацыянальнай прэміі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь у галіне выяўленчага мастацтва 2020 года. «Прыгожыя аксесуары жаночага свету, кругаварот прыемных дробязей разам з выявай свету ідэй аб'яднаны ў жывапісе Алены ў стылістыцы тонкага і далікатнага варыянта “беларускага этнасюррэалізму”, — заўважаюць стваральнікі праекта. — Містычны, міфалагічны змест твораў мастачкі зачароўвае яркасцю фарбаў, але бачым у яе любімыя колеры: залацісты, зялёны і чырвоны — найлепшае спалучэнне для казачных сцэн. Шлегель мае свой асаблівы творчы почырк. На працягу 15 гадоў работы аўтара застаюцца аднолькава якаснымі і цікавымі; эстэтыка падачы, малюнак і палітра даўно знайшлі сваіх прыхільнікаў. І нядзіўна, што прызнанне дзяржавы — перамога ў намінацыі “Жывапіс” — дасталася менавіта гэтай мастачцы».

Міф, казка, легенда — усё міксуецца ў палотнах Алены Шлегель. На іх выразна, з рэалістычнай дакладнасцю адлюстраваны героі — жывёлы, гістарычныя асобы, міфічныя істоты, цыркавыя персанажы, але элементы дэкаратаўнасці пры бліжэйшым разглядзе становяцца такімі ж паўнаватаснымі героямі. Кожная работа — рэбус, які патрабуе паглыбленага і ўсебаковага аналізу. Без яго проста немагчыма раскрыць алегарычных сэнсаў, закладзеных аўтарам у кожную дэталю таго ці іншага твора. Напрыклад, карціна «Малочныя рэкі» (2004) заснавана на міфе, таму кожная выява тут напоўнена сімвалічным зместам. Тое ж малако яшчэ з даўніх часоў атаясамлівалася з адраджэннем і неўміручасцю, дабрынёй, клопатам, спагадай, багаццем і ўрадлівасцю. Увогуле ж, глядача не пакідае адчуванне, што з многімі вобразами ён знаёмы, штосьці бачыў, нешта чытаў пра гэта. Але калі пэўныя цытаты — моўныя і візуальныя — угадваюцца, у работах Алены Шлегель яны набываюць іншае, незвычайнае гучанне.

Адна з наймабільнейшых па памеры работ — квадратычных «Родны алфавіт» (2017), ідэя стварэння якога з'явілася ў сувязі з жаданнем мастачкі асэнсаваць месца Айчыны ў сведамасці. «Алфавіт у гэтым творы адыгрывае ролю своеасаблівага культурнага кода, які ўключае ў сябе вобразна-сэнсавы рад, звязаны для мяне з паняццем Радзімы, — адзначае Алена Шлегель. — Як мастак я расшыфроўваю гэты код з дапамогай візуальнага рада выяў, што звязаны з матэрыяльнай культурай Беларусі. Выявы групуюцца ў залежнасці ад літар, з якой пачынаецца іх назва. Па магчымасці Алена Шлегель выкарыстоўвала адпаведны колер літар (напрыклад, «А» — аранжавы) або колер-сімвал («К» — кроў). Да таго ж кампазіцыю аб'ядноўваюць цытаты з графічнага аздаблення «Бібліі» Францыска Скарыны. Знойдзе ўважлівы глядач і партрэты князёў Вялікага Княства Літоўскага.

Створаныя ў форме гульні, карціны Алены Шлегель нібы ілюструюць найбольш яркія бакі жыцця — каханне,

Алена Шлегель «Родны алфавіт», 2017.

флірт, гумар, пшчоту... Глядач блытаецца ў тым, дзе рэальнасць і дзе сон, дзе праўда і дзе вымысел, дзе каханне, а дзе падман. Большасць карцін падобны да каляровых сноў, але, напрыклад, у дыптыху «Перараджэнне» (2017) мастачка набліжаецца да жорсткай рэальнасці, хоць не пазбаўляе твор рамантычнага флёру.

Выразнае, таямнічае, лаканічнае...

Экспазіцыя памяці Алы Непачаловіч «Патаемнае» прадаўжае серыю выставак лаўрэатаў Нацыянальнай прэміі Міністэрства культуры Беларусі ў галіне выяўленчага мастацтва 2020 года. Арганізатары выстаўкі куратарам якой выступае Таісія Халамава, упэўнены, што мастачка запомніцца пазітыўным, поўным энергіі чалавекам. «Яна заўсёды знаходзілася ў асяроддзі студэнтак і майстрых, на фоне якіх вылучалася сваёй мастацкай графікай на тэкстылі. На працягу жыцця Ала Непачаловіч падрыхтавала 26 лаўрэатаў і дыпламантаў міжнародных і рэспубліканскіх конкурсаў, дзевяць стыпендыяў і ўладальнікаў прэміі спецыяльнага фонду Прэзідэнта Беларусі па падтрымцы таленавітай моладзі. Разам з калегамі Наталіяй Сухаверхавай, Аленай Обадавай, Вольгай Рэднікінай была “рухавіком” айчыннага ткацтва і габелена, асобай, вядомай далёка за межамі Беларусі», — адзначылі стваральнікі экспазіцыі.

Ала Непачаловіч нарадзілася ў Маскоўскай вобласці, скончыла Беларускі тэатральна-мастацкі інстытут (1975), да 1996 года па размеркаванні працавала на Барысаўскім камбінаце прыкладнага мастацтва ў галіне габелена, мастацкага ткацтва і сцэнічнага касцюма. Да канца жыцця была дацэнтам кафедры народнага дэкаратаўна-прыкладнага мастацтва Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. Ала Непачаловіч становілася лаўрэатам рэспубліканскіх і міжнародных конкурсаў, удзельнічала ў айчынных і замежных выстаўках, ажыццявіла шэраг персанальных выставачных праектаў. Яе манументальныя кампазіцыі і габелены аздабляюць шматлікія грамадскія інтэр'еры, у тым ліку Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, Гродзенскага драматычнага тэатра, абласнога Палаца культуры Магілёва, а таксама ўстаноў Расіі, Украіны, Казахстана, Германіі, Літвы, Венгрыі. Сёння творы Алы Непачаловіч знаходзяцца ў фондах Нацыянальнага мастацкага музея, Нацыянальнага цэнтры сучасных мастацтваў, Музея гісторыі горада Мінска, Магілёўскага абласнога мастацкага музея імя П. Масленікава, у Міністэрстве замежных спраў Беларусі і Беларускім саюзе мастакоў.

Тэкстыльныя кампазіцыі мастачкі — вобразна-асацыятыўныя дэкаратаўныя творы. Аўтар адлюстроўвала асабісты свет. Як адзначае першы намеснік старшыні Беларускага саюза мастакоў Наталія Шаранговіч, з дапамогай простых форм і арнаментальных малюнкаў яна стварала сучасныя вобразныя структуры, у якіх ясна прасочваецца нацыянальны стыль: у іх ёсць выразнасць дакладна прадуманых ліній і захапляльная таямнічасць паўторных арнаментаў, уласцівае сучаснаму мастацтву імкненне да лаканічнасці, вобразнага мінімалізму. У экспазіцыі памяці Алы Непачаловіч прадстаўлены якраз такія работы розных гадоў, што пацвярджаюць гэты пункт гледжання: «Цецерукі» (1995), «Ходнік» (2009), «Сутонне» (2001), «Рытмы зямлі-1» (2011) і многія іншыя. Сэрца выстаўкі — тэкстыльныя кампазіцыі з серыі «Патаемнае».

Пералічаныя выставачныя праекты будуць працаваць у НЦСМ да 4 ліпеня.

Юўгенія ШЫЦЬКА, фота аўтара

Ала Непачаловіч «Гранд-аранж», 2001 г.

Фестываль маладых

У сценах Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі з 3 да 7 мая праходзіў IV Міжнародны велікодны фестываль.

Ідэя бярэ пачатак у 2017 годзе, калі найстарэйшая музычная ВНУ краіны адзначала юбілейную дату — 85-годдзе з дня заснавання. У сувязі з гэтым у рэктара акадэміі Кацярыны Дулавай узнікла задума ўнікальнага творчага праекта, які б адлюстроўваў хрысціянскія каштоўнасці, ідэю пераемнасці пакаленняў і дэманстраваў «зрэз усяго, што адбываецца ў акадэмічнай музычнай адукацыі нашай краіны». За чатыры гады існавання ў праекце ўдзельнічала вялікая колькасць музыкантаў: ад заслужаных выкладчыкаў да зусім юных талентаў, найлепшых вучняў музыкальных школ і каледжаў. Фестываль атрымаў высокую адзнаку на дзяржаўным узроўні — прэмію «За духоўнае адраджэнне».

Адкрываючы першы канцэрт музычнага форуму сёлета, Кацярына Мікалаеўна адзначыла: «Гэта фестываль творчасці маладых, фестываль пераемнасці пакаленняў, таму што мы пачэем і пачэем найлепшыя творчыя сілы — тых, хто яшчэ толькі ўзрастае, тых, хто ўжо мае лаўрэатства буйных міжнародных конкурсаў, і тых, хто ўжо выкладае — нашых выдатных настаўнікаў».

І сапраўды, прыемным сюрпрызам стаў багаты россып таленавітых удзельнікаў: студэнтаў і маладых педагогаў акадэміі, якія ўжо з'яўляюцца лаўрэатамі шматлікіх прэстыжных конкурсаў. Нязменнай засталася і галоўная ідэя фестывалю — далучэнне да вечных духоўных каштоўнасцей нацыянальнага і сусветнага музыкальнага мастацтва.

Уражваў дзяпазон жанравага ахопу. Была прадстаўлена тэатральная, камерная, аркестравая, харавая музыка, а таксама шэдэўры савецкай песеннай эстрады.

Падчас канцэрта маладых выкладчыкаў.

менавіта з гэтай партыяй ён калісьці выпускаўся з Акадэміі музыкі. Ролю Лауры выконвала салістка Вялікага тэатра Вольга Маліноўская. Адпавядалі высокаму прафесійнаму ўзроўню і студэнты, якія ўзялі ўдзел у пастаноўцы: Міхаіл Кляпец, Аляксандр Эндэка, Раман Аглоблін, Наталля Тоўсцік, Надзея Міцэвіч, Руслан Маспанаў, Аляксандр Кустаў. Магчыма, у хуткім часе трупы Вялікага тэатра папоўніцца новымі яркімі імёнамі.

Ідэя пераемнасці пакаленняў знайшла адлюстраванне і ў другім вечары, які быў прысвечаны памяці дырыжора, выкладчыка Пятра Віктаравіча Вандзілоўскага. Выступаў студэнцкі камерны аркестр Акадэміі музыкі, рабоце з якім майстра прысвяціў 20 гадоў. Сёння справу працягвае яго вучань Вячаслаў Ларын. Па яго словах, «Пётр Віктаравіч — настаўнік, які навучыў любіць: музыку, прафесію, людзей навокал. Гэта чалавек, які сам натхніна

адлюстроўваўся партрэт Пятра Віктаравіча. Творчая пераемнасць была заўважна ў выбары праграмы вечара, значную частку якой складала беларуская музыка.

Сваё майстэрства маладыя педагогі Акадэміі музыкі прадэманстравалі і ў трэці вечар. Шэдэўры сусветнай камернай музыкі гучалі ў выкананні Наталлі Кароцінай, Юліі Ермалаевай, Вольгі Паповай, Ганны Горбач, Ільі Пятрова, Максіма Шкулепы, Дар'яна Шахаба, Веранікі Прадзед, Паліны Чарнеўскай, Кацярыны Пукст, Анастасіі Храпіцкай, Ірыны Лой, Мікалая Цераана, Паліны Фарасцяной, Крысціны Мікалаевай-Рудкевіч. Атрымала працяг яшчэ адна добрая традыцыя фестывалю — уручэнне ўзнагарод найлепшым студэнтам.

Безумоўна, складана ўявіць велікодны фестываль без харавой музыкі. 6 мая адбыўся канцэрт, у якім прынялі ўдзел самыя разнастайныя калектывы: ад царкоўных да вучэбных. Нягледзячы на эпідэміялагічныя абмежаванні, прадываня часам, арганізатары прадэманстравалі, што музыка не мае межаў. Дзякуючы сучасным тэхнічным сродкам, акрамя хору «ANIMA» Свята-Елісавецкага жаночага манастыра (рэгент — Ірына Калеснікава), Студэнцкага хору Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі (дырыжор — Інеса Бадзьяк), гледачы па відэасувязі змаглі атрымаць асалоду ад майстэрства хору студэнтаў Ніжагародскай дзяржаўнай кансерваторыі імя М. І. Глінкі (дырыжор — Барыс Маркус), Грузінскага нацыянальнага ансамбля песні і танца SHAVNABADA (кіраўнік — Давід Цынцадзе), Акадэмічнага хору факультэта музыкі ўніверсітэта мастацтваў COLLEGIUM MUSICUM (дырыжор — Драгана Ёванавіч). Такім чынам, адбылося сапраўднае культурнае падарожжа.

Да закрыцця фестывалю таксама падрыхтавалі штосьці асаблівае. 7 мая, напярэдадні 76-й гадавіны Дня Перамогі, пранікнёна і кранальна прагучалі ваенныя песні, якія выканалі студэнты-вакалісты і духавы аркестр БДАМ (кіраўнік М. Расоха).

Асаблівую атмасферу канцэртаў надавала гучанне званоў, якімі запрашалі слухачоў у залу. Свой прафесіяналізм у майстэрстве перазвону дэманстравалі вучні Багдана Бязозкіна — кіраўніка аддзялення званароў Мінскага духоўнага вучылішча і выкладчыка Акадэміі музыкі.

Праграма велікоднага фестывалю атрымалася вельмі насычанай. Дзякуючы канцэртаў гледачы змаглі далучыцца да хрысціянскіх традыцый праз адвечную музычную класіку, адчуць настрой светлай вялікай сядміцы — свята душы.

Любоў СЫЦЬКО
Фота дастана аўтарам

Гармонія і спакой шэдэўраў класікі

* * *

Упершыню на сцэне Вялікай залы Белдзяржфілармоніі адбудзецца рэлакс-канцэрт «Музыкатэрапія праз класіку». 3 чэрвеня госці атрымаюць магчымасць ацаніць гучанне шэдэўраў класічнай музыкі, выкананых на асаблівых гукатэрапеўтычных інструментах.

Канцэрт пройдзе пры свечках з дэманстрацыяй на экране відаў космасу, прыроды і шэдэўраў жывапісу Мікеланджэла, Леанарда да Вінчы, Рафаэля... Кампазіцыі выканаюць на адным з самых вялікіх арганаў краін СНД, які складаецца з 6 тыс. труб. Акрамя таго, у праграме прагучыць аркестравы гонг, якому прыпісваюць дабраторны эфект для арганізма на клетачным узроўні. Па ўсёй зале будуць створаны музычныя астраўкі, дзе загучаць самыя спрыяльныя для чалавечага арганізма гукатэрапеўтычныя інструменты: тыбецкія чашы, звяночкі Кашы, караталы і чакрафоны.

У праграме — вядомыя кампазіцыі для аргана, раяля, флейты, клавесіна і віяланчэлі Г. Ф. Гендэля, І. С. Баха, В. А. Моцарта, С. Рахманінава і іншых вялікіх кампазітараў. У канцэрце прымуць удзел Арцём Шаплька (раяль), Лізавета Марозава (фартэпіяна, арган, клавесін), Аляксей Ладзік (флейта), Юлія Ражкоўская (віяланчэль), Вольга Міцкевіч (вакал), Калерыя Чубат (вядучая, гукатэрапеўтычныя інструменты).

Праект «Музыкатэрапія праз класіку» — новы для Беларусі кірунак раскрыцця патэнцыялу класічнай музыкі мэта якога — гарманізацыя эмацыянальнага, псіхічнага і фізічнага стану чалавека. Цэнтр музыкатэрапіі працуе з 2019 г. і аб'ядноўвае вядучых гукатэрапеўтаў і прафесійных музыкантаў Беларусі, а таксама супрацоўнічае з міжнароднымі інстытутамі Расіі, Украіны, Амерыкі і Аўстраліі.

* * *

Тым часам Віцебская абласная філармонія прапануе новы праект пад назвай «Сцэна. Заслона. Кулісы». Гледачы змогуць не толькі наведаць філармонію, каб паслухаць канцэрт, але і ўбачыць сакрэты падрыхтоўкі музыкальнага спектакля. Прапануецца экскурсія па лабірынтах філармоніі, наведванне рэпетыцыйнага салістаў і творчых калектываў, наведванне косяцэрнай, азнамленне з працай гукарэжысёра і мастака па святле, агляд музыкальных інструментаў. «Людзі змогуць бліжэй пазнаёміцца з нябачным бокам работы філармоніі, убачыць легендарны арган Glatter-Gotz, прымераць галаўны ўбор прынцэсы з музыкальнай казкі, сыграць і праспяваць разам з музыкальным ансамблем і нават выйсці на сцэну, каб паспрабаваць сябе ў ролі артыста. І, вядома, у выніку паглядзець музыкальны спектакль у зале», — расказалі ў філармоніі.

Праект «Сцэна. Заслона. Кулісы» прызначаны як для дзяцей, так і для дарослых. Мерапрыемства праходзіць у будні дні для арганізаваных груп. Між тым Віцебская абласная філармонія ў чэрвені запрашае на праграму для дзяцей «Казкі пра музыкальныя фарбы», цыкл лекцый-канцэртаў «Быць вакалістам», музыка-гульнявую праграму «Карамелька і гарошынка ў космасе», мюзікл для дзяцей «Залатое курня», праграму да 110-годдзя Марка Бернеса і 115-годдзя Клаўдзіі Шульжэнкі «Шляхдарожка франтавая», канцэрт італьянскіх песень і арыі «Santa Lucia» (з опер Дж. Вердзі, Дж. Пучыні, Р. Леанкавала), гала-канцэрт сімфанічнага аркестра філармоніі і многія іншыя імпрэзы.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Студэнцкі струнны аркестр.

У першы вечар слухачы мелі магчымасць далучыцца да спадчыны выбітнага рускага кампазітара Пятра Чайкоўскага. У выкананні студэнтаў опернай студыі пад кіраўніцтвам рэжысёра Ірыны Гаранец і дырыжора Юрыя Караваева прагучала славуная опера «Іаланта».

Выбар твора быў невыпадковы. У сваёй апошняй оперы Чайкоўскі сфармуляваў важную хрысціянскую, гуманістычную думку — ідэю перамогі над вечным змыслом праз самаахвяраванне, любоў і спачуванне, ідэю жыццесцвярдзальнай веры ў светлы пачатак.

Арганічна ўжыліся ў свае ролі маладыя артысты — студэнты і выпускнікі Акадэміі музыкі. Рэалістычна перадала вобраз Іаланты студэнтка магістраўры Альбіна Тонкіх. У ролі караля Рэнэ выступіў саліст Вялікага тэатра оперы і балета Дзмітрый Капілаў. Цікава, што

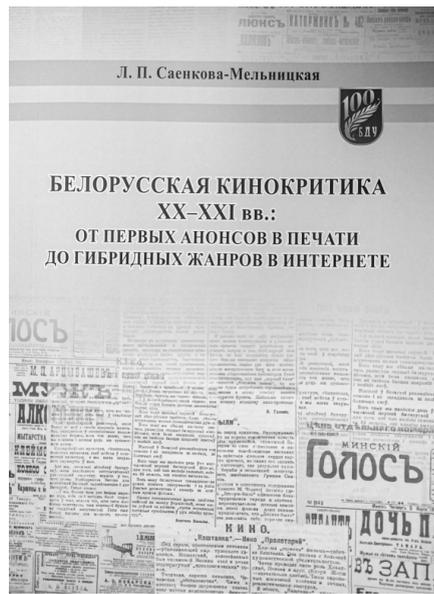
распасціраў крылы і ўмеў распасцерці іх сваім вучням. Гэта музыкант, які заўсёды, незалежна ад знешніх і ўнутраных фактараў, узяўшы ў рукі дырыжорскую палачку, знаходзіўся ў стане ўлюбёнасці і ўнутранага гарэння».

Усё жыццё Вандзілоўскага было звязана з Акадэміяй музыкі. Скончыўшы ВНУ па дзвюх спецыяльнасцях — «баян» і «опера-сімфанічнае дырыжыраванне», у 1997 годзе ён узначаліў кафедру аркестравага дырыжыравання. Пад яго кіраўніцтвам былі выкананы творы многіх вядомых беларускіх кампазітараў: Дзмітрыя Смольскага, Галіны Гарэлавай, Віктара Войціка, Аляксандра Літвіноўскага, Уладзіміра Кур'яна.

На канцэрце нябачная прысутнасць настаўніка стваралася дзякуючы асабліваму відэаафармленню сцэны, увасобленаму Ліліяй Шкарупай. На заднім фоне сцэны ўсталявалі экран, на якім

Эвалюцыя даследаванняў экраннай культуры

Любое мастацтва непазбежна павінна сустрацца са сваёй аўдыторыяй, але шлях да гэтай сустрачкі не заўсёды бывае лёгкай, а паразуменне — далёка не заўсёды адбываецца ўвогуле. Для таго каб разглядаць твор мастацтва ў мікраскапічных дэталях і знаходзіць у яго ДНК сляды іншых твораў, часам нават іншага віду, існуе мастацтвазнаўства. А каб ацаніць мастацтва з пункту гледжання сучаснага глядача ці слухача, прызначыць твору ўмоўнае месца на карце культуры на працягу і нарэшце растлумачыць недасведчанай аўдыторыі, чым добры і чым дрэнны твор, існуе крытыка.

У падраздзеле «Медыястваральны патэнцыял беларускай кінакрытыкі» аўтар спрабуе вызначыць ролю кінакрытычных тэкстаў у дыялогу грамадскай рэакцыі і твора мастацтва.

Другі раздзел — «Медыястратэгіі кінакрытычнага дыскурсу» — разглядае інструментальны апарат беларускай кінакрытыкі, тэкставыя асаблівасці, мову, на якой яна размаўляе. У якасці прыкладаў аўтар карыстаецца сучасным матэрыялам — публікацыямі, звязанымі з кіно, створанымі ў апошнія гады для розных выданняў — як друкаваных, так і анлайн-парталаў, як спецыялізаваных, так і агульных, грамадска-палітычных.

Трэці раздзел — «Жанравая сістэма беларускай кінакрытыкі» — мае найбольшае значэнне для практычнага навучання будучых журналістаў (варта заўважыць, што манаграфія пабачыла свет на базе Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта). Сістэма, прапанаваная Людмілай Саянковай, не толькі выводзіць назвы жанравых структур з прыкладамі і абазначэннямі асаблівасцей, але і акрэслівае фактары, якія адыгрываюць ролю ў іх вызначэнні. Кожны жанр кіно прадстаўлены ў гістарычнай перспектыве, з апісаннем яго паступовай трансфармацыі. У манаграфіі аўтар раздзяляе з'явы кінакрытыкі і кінажурналістыкі.

Гэта дазваляе прывесці шырокую жанравую палітру, што закранае не толькі тэксты аналітычныя, але і інфармацыйныя. Многія жанравыя структуры з часам сталі пранікаць у элементы іншых відаў кінакрытычнага тэксту, што сведчыць пра сінтэтычнасць, размытасць жанравых межаў у сучаснай кінакрытыцы. У кантэксце гэтага важная і прыведзеная аўтарам сістэма вызначэння мэты тэксту.

Яшчэ два раздзелы прадстаўляюць беларускую кінакрытыку ў гістарычнай перспектыве — ад 1910-х да 1990-х гадоў — у кантэксце сацыяльных і каштоўнасных змен. Па гэтых раздзелах манаграфія можна прасачыць шлях кінакрытыкі ад першых прэзентацыйна-анонсных форм да сінтэзу жанравых форм, характэрнага для кінапрацэсу ў 1970-я гады. Асобная частка прысвечана першаму спецыялізаванаму часопісу «На экраны Беларусі», што пачаў выходзіць у 1957 годзе. Людміла Саянкова-Мяльніцкая разглядае часопіс як першую спробу сістэмнага кінаанатавання і кінаагляду, як прыклад першага кінарэкламнага праекта.

Варта адзначыць, што, аналізуючы кінакрытычныя тэксты, аўтар вылучае кінатвор і кінафакт як разнавіднасці тэм. Такім чынам падкрэсліваецца падзяляльнае кінакрытыкі на тую, што аналізуе твор, і тую, што аналізуе кантэкст кінапрацэсу.

Асаблівую цікавасць у манаграфіі выклікае апошняя частка — «Кінакрытычны дыкурс у беларускай інтэрнэт-прасторы: інстытуцыйнальны характарыстыкі». Хаця яна і ўключана ў раздзел, прысвечаны другой палове XX стагоддзя, рэпрэзентуе кінакрытыку XXI, разгляд якой заяўлены назвай манаграфіі.

У гэтай частцы аўтар аналізуе жанравыя і медыястратэгічныя змены, што адбыліся са з'яўленнем інтэрнэту, на прыкладзе сучасных кінакрытыкаў, чые тэксты публікуюцца на маладзёжных інтэрнэт-рэсурсах. Па меркаванні Людмілы Саянковай-Мяльніцкай, адной з карэнных змен у кінакрытыцы становіцца пераарыентацыя тэкстаў на чытача, імкненне да дыялагічнасці і адпавядання чаканням і запытам. Аўтар лічыць, што за кошт гэтага змяншаецца доля аналітыкі ў кінакрытычных тэкстах, і нават тыя аўтары, што першапачаткова друкуюцца ў газетах і часопісах, арыентуюцца на

рэакцыю чытачоў у інтэрнэце, куды тэкст будзе выкладзены пазней. Праз гэта асноўная тэндэнцыя сучаснай кінакрытыкі — арыентаванасць на забаўляльны, інфармацыйны і прэзентацыйна-рэкламны эфект, а не на аналіз і разважанне.

Шкада, што ў змесце манаграфіі так мала месца аддадзена сучаснай кінакрытыцы, бо яе каштоўнасць склад сама цікавы. У прыватнасці, кінакрытыка ў інтэрнэт-прасторы нярэдка выкарыстоўвае кінатворы як нагоду для разважання на сацыяльна вострыя тэмы. Арыентаванасць на чытача і дыялог з ім праяўляецца яшчэ і ў тым, што артыкулы, якія аналізуюць кіно, нярэдка з'яўляюцца ў якасці рэакцыі на грамадскі рэзананс, выкліканы тым ці іншым творам. У беларускім дыскурсе такіх з'яў няшмат, бо кінапрацэс мае меншы маштаб. Спецыялізаваных платформ для асэнсавання мастацтва, і асабліва папулярнага мастацтва, не так многа. Беларускі кінапрацэс больш фестывальны, што і адзначае аўтар манаграфіі. У ім вялікая канцэнтрацыя аўтарскага кіно. А гэта заўсёды складаней для аналізу: і праз тое, што сама кінамова значна адрозніваецца ад папулярных фільмаў, і праз тое, што ў аўтарскім кіно большы ўплыў мае кантэкст. Таму прэзентацыйна-рэкламны характар многіх кінакрытычных тэкстаў натуральны. Фестывальнае кіно спачатку трэба падаць масаваму глядачу, а пасля абмяркоўваць і аналізаваць. Часткова элементы кінакрытычнага тэксту набываюць фестывальны абмеркаванні пасля прагляду.

Манаграфія Людмілы Саянковай-Мяльніцкай «Беларуская кінакрытыка XX—XXI стст.: ад першых анонсаў у друку да гібридных жанраў у інтэрнэце» дае комплекснае ўяўленне пра развіццё беларускага кінакрытычнага дыскурсу ў гістарычнай перспектыве, пра жанравую разнастайнасць з'явы. Структура і мова работы робяць яе зручнай для выкарыстання ў акадэмічных і навучальных мэтах — для даследавання з'явы кінакрытыкі, напісання навуковых прац і практычнай падрыхтоўкі да стварэння кінакрытычных тэкстаў. У манаграфіі няшмат структураванай інфармацыі пра сучасны стан кінакрытыкі, але прыведзены аналіз публікацый з'яўляецца добрым прыкладам.

Ганна ІВАНОВА

Рэпартаж з цемры

У адлюстраванні мінулага надзвычай важны эмацыянальны складнік. Калі мы павінны вынесці ўрок з даўніх падзей, трэба перажыць іх на ўзроўні адчуванняў, прымераць на сябе. Вось чаму так кранаюць кінафільмы пра вайну. Але як перанесці на экран падзею, якую немагчыма зняць на камеру, бо галоўны ўспамін пра яе — абсалютная цемра?

Анімацыйны фільм «263 ночы» рыхтаваўся беларускімі, рускімі і ізраільскімі аўтарамі паўтара года. Нядаўна адбыўся яго першы, некамерцыйны, паказ — у Музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны напярэдадні свята Вялікай Перамогі. На лета запланавана сусветная прэм'ера: фільм пакажуць у Беларусі, Расіі і Ізраілі. У беларускага глядача будзе яшчэ адна магчымасць паглядзець карціну — на сёлетнім «Славянскім базары».

26-хвілінная анімацыйная стужка распаўвае пра легендарны эпізод ваеннай гісторыі Мінска — выратаванне некалькіх жыхароў гэта і іх знаходжанне на працягу дзевяці месяцаў пад зямлёй.

У 1943-м годзе ўлетку пячнік Пінхус Добін падрыхтаваў лазы і падземнае памяшканне, каб схавач сваю сям'ю. У верасні стала зразумела, што Мінска гэта будзе знішчана, і 26 чалавек спуściліся пад зямлю — сям'я Добіна і яшчэ некалькі суседскіх сем'яў. Гэта быў шанс на выратаванне. Праз 263 дні, пасля вызвалення Мінска, іх знайшлі савецкія салдаты. На паверхню вярнуліся толькі 13 з 26. Месца падземелля вызначана амаль дакладна — цяпер там знаходзіцца Гістарычная майстэрня.

Калі пачалася работа над фільмам, з трынаццаці выра-таваных засталася чацвёра. Кожны ўспамінае гэты перыяд

па-рознаму. У асноўным сюжэт базіруецца на ўспамінах Ефіма Гімельштэйна, якому на той час было 6 гадоў. У анімацыі адлюстраваны самыя страшныя моманты жыцця падземелля — завал увахода ад нямецкіх гранат і тое, як жыхары адкопвалі хаця б нейкі выхад на паверхню лыжкамі і відэльцамі, пахаванне памерлых проста там жа, у падземеллі, эпізод, калі пам'яшканне пачало загалапляць вадой.

Кадры пераважна чорна-белыя, выдзяляюцца толькі жоўтыя «зоркі Давіда». Анімацыя выканана ў тэхніцы васакаграфіі, візуальныя вобразы персанажаў вельмі яркавыя і зразумелыя.

«Нам хацелася зрабіць фільм эмацыянальна даступным і дзецям. Натуралізму і жаху няма, нашы персанажы нават у нечым смешныя і дзіцячыя», — распавядала рэжысёрка карціны Ірына Тарасова ў інтэрв'ю «СТВ».

Для таго каб устанавіць эмацыянальную сувязь з рэальнасцю, стваральнікі дадалі ў карціну некалькі кадраў відэаздымкі з сучаснымі дзецьмі на фоне Гістарычнай майстэрні.

Адна з найважнейшых рыс любога мастацтва, што ствараецца з мэтай захавання памяці, — пакінуць жывых персанажаў, стварыць гісторыю, якая будзе адчувацца

Кадр з фільма «263 ночы».

як рэальная і выклікаць сапраўдныя, разнастайныя эмоцыі. «263 ночы» — менавіта такі прыклад шматслойнасці і збалансаванасці. Прыгожая анімацыя, дакладна падабраны гук і яскрава выбудаваная гісторыя пра цемру прымусяць глядача адчуць сябе часткай неверагоднай гісторыі.

Ганна ІВАНОВА

Спіс намінантаў Рэспубліканскага конкурсу «Нацыянальная літаратурная прэмія»

№ п/п	Аўтар і назва кнігі	Кім пададзена
Лепшы твор (зборнік твораў) паэзіі		
1.	Шніп Віктар Анатольевіч «Белае, чорнае і залатае»	Выдавецкае рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Мастацкая літаратура»
2.	Казека Алесь Мікалаевіч «Песня роднай зямлі»	Выдавецкае рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Мастацкая літаратура», Магілёўскае абласное аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»
3.	Дранько-Майсюк Леанід Васільевіч «Скарб»	Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом «Звязда»
4.	Мазго Уладзімір Мінавіч «Знічкі вечнасці»	Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Выдавецтва «Беларусь»
5.	Шпакевіч Вольга (Бірук Вольга Цімафееўна) «Святаяннік»	Мінскае гарадское аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»
6.	Морих Ирина Борисовна «Мир, достойный удивления»	Брэсцкае абласное аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»
7.	Быкова Светлана Анатольевна «Мельница жизни»	Мінскае абласное аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»
8.	Скоринкин Андрей Владимирович «Цветы на кургане: избранное (1980-2020)»	Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Выдавецтва «Беларуская Энциклапедыя імя Петруся Броўкі»
9.	Антон Параскевін (Улютенко Виктор Васильевич) «Дорога к себе»	Віцебскае абласное аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»
10.	Кебіч Людміла Антонаўна «Трыялеты. Тэрцыны. Рандэлі»	Гродзенскае абласное аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»
11.	Бисев Иван Васильевич «Обретение»	Гомельскае абласное аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»

Лепшы твор прозы		
1.	Федарэнка Андрэй Міхайлавіч «Жэтон на метро»	Выдавецкае рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Мастацкая літаратура»
2.	Гапееў Валерыі Мікалаевіч «Зніч ваўкалака»	Выдавецкае рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Мастацкая літаратура»
3.	Разановіч Анатоль Іванавіч «Палын-вада». Кніга першая і кніга другая	Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Выдавецтва «Беларусь»
4.	Емельянов Леонид Григорьевич «Малые мученики войны»	Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Выдавецкі дом «Беларуская навука»
5.	Когляров Изяслав Григорьевич «Побег из детства»	Таварыства з дадатковай адказнасцю «Выдавецтва «Чатыры чвэрці»
6.	Праўдзін Віктар Аляксандравіч «Парыж, Эйфелева вежа і...»	Таварыства з дадатковай адказнасцю «Выдавецтва «Чатыры чвэрці»
7.	Ильинский Николай Иванович «Свет колокольни Ивана Великого»	Мінскае гарадское аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»
8.	Матвиенко Анатолий Евгеньевич «Чужой войны не бывает»	Мінскае гарадское аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі», Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Выдавецтва «Беларуская Энциклапедыя імя Петруся Броўкі»
9.	Хвалей Яўген Іванавіч «Нож»	Мінскае гарадское аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»
10.	Камароўскі Аляксандр Адамавіч «Крутагор'е»	Мінскае абласное аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»
11.	Шырко Васіль Аляксандравіч «Прынёманскія плятагонны»	Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Выдавецтва «Беларуская Энциклапедыя імя Петруся Броўкі»
12.	Наталья Шемет (Наталья Геннадьевна Шеметкова) «Мир станет больше»	Гомельскае абласное аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»

Лепшы твор драматургіі		
1.	Гиргель Сергей Николаевич «В стране невыученных уроков»	Мінскае гарадское аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»

Лепшы твор публіцыстыкі		
1.	Радков Александр Михайлович «Дискретный подход к наблюдению жизни», «Мой физмат» (серія «Зеркало судьбы»)	Выдавецкае рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Мастацкая літаратура»
2.	Рагойша Вячаслаў Пятровіч «Дзесяць саг пра Караткевіча» (серыя «Люстэрка лёсу»)	Выдавецкае рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Мастацкая літаратура»
3.	Плескачевская Инесса Николаевна «Как разгадать Китай», «Без "железного занавеса"»	Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом «Звязда»
4.	Маслянічына Ірына Аляксандраўна, Багадзяж Мікалай Канстанцінавіч «Легендарныя героі беларускай гісторыі XI—XIX»	Мінскае гарадское аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»
5.	Чарказян Ганад Бадриевич «Дорога на Ушачи»	Мінскае гарадское аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»

№ п/п	Аўтар і назва кнігі	Кім пададзена
6.	Чудов Валерий Иванович «Симеон Полоцкий...», «Валентий Ванькович...», «Станислав Монюшко...», «Граф Петр Румянцев-Задунайский...», «Князь Иван Паскевич...», «Глеб Всеславич...», «Маршал Константин Рокоссовский...», «Маршал Георгий Жуков...» (серія «Имя в истории Беларуси»)	Мінскае гарадское аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»
7.	Кузьміч Міхаіл Пятровіч «Мой пагост»	Аўтар
8.	Юдицкий Александр Мойсеевич «Моя творческая летопись»	Брэсцкае абласное аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»
9.	Медельцов Александр Федорович «Петр Кравченко. Человек, политик дипломат» (кніга першая «Восхождение»)	Мінскае абласное аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»
10.	Голубева Наталья Александровна «Надежда Грекова. Михаил Калинин. Время помнить»	Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Выдавецтва «Беларуская Энциклапедыя імя Петруся Броўкі»
11.	Герашенко Андрей Евгеньевич «Белая Русь от древнейших времен до современности», «Белоруссия в годы Великой Отечественной войны»	Віцебскае абласное аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»

Лепшы твор літаратурнай крытыкі і літаратуразнаўства		
1.	Гарадніцкі Яўген Андрэевіч «Чалавек Рэнесансу, праведнік постмадэрну: мастацкі свет Уладзіміра Караткевіча»	Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом «Звязда»
2.	Верабей Анатоль Леанідавіч «Блізкае і дарагое. Выбраныя артыкулы пра Уладзіміра Караткевіча»	Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Выдавецкі дом «Беларуская навука»
3.	Чарняўскі Мікалай Мікалаевіч «Свая ёсць песня...»	Мінскае гарадское аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»
4.	Карлюкевіч Алесь Мікалаевіч «Пухавіччына. Літаратурнае гняздо Беларусі»	Мінскае абласное аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»

Лепшы твор для дзяцей і юнацтва		
1.	Поликанина Валентина Петровна «Всех сильнее доброта»	Выдавецкае рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Мастацкая літаратура»
2.	Бунта Тамара Пятроўна «Сад з матылькамі»	Выдавецкае рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Мастацкая літаратура»
3.	Никольская Ольга Владимировна «Светик: путешествие в Сети»	Выдавецкае рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Выдавецкі дом «Звязда»
4.	Давідовіч Сяргей Фёдаравіч «Казкі і прыгоды»	Выдавецкае рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Выдавецкі дом «Звязда»
5.	Гушинец Павел Владимирович «Приключения Буки Злюки: в поисках козы Ностры»	Выдавецкае рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Выдавецкі дом «Звязда»
6.	Токарева Ирина Александровна «Часы или Тим в Средневековье», «Часы или Тим в Мирском замке» (серія «Приключения»)	Выдавецкае рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Народная асвета»
7.	Пазнякоў Міхаіл Паўлавіч «Радзіма наша — Беларусь»	Мінскае гарадское аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»
8.	Гуринович Федор Федорович «Наши друзья от А до Я»	Мінскае абласное аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»
9.	Виноградов Дмитрий Леонидович «Сказки дедушки Митрия» (авторская серія «Сказки дедушки Митрия»)	Індывідуальны прадпрямальнік, выдавец Вараксін А. М.
10.	Нічыпаровіч Галіна Міхайлаўна «Хвілінкі-перапынкі»	Дзяржаўная ўстанова культуры «Уздзенская цэнтральная раённая бібліятэка імя П. Труса»
11.	Сперанская Лариса Юрьевна «Пуговка. История одного зайчика»	Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Выдавецтва «Беларуская Энциклапедыя імя Петруся Броўкі»
12.	Богданова Ирина Андреевна «Кто бы что ни говорил...» і «Хто б пра што ні гаварыў»	Віцебскае абласное аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»
13.	Ліна Багданова (Богдан Галіна Анатольеўна) «Як маленькія сябры найвялікшы скарб шукалі»	Гродзенскае абласное аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»
14.	Зарэцкая Инна Ивановна «Про медвежонка Тишку и кругосветное путешествие на плоту»	Гомельскае абласное аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»
15.	Долбикова Лидия Дмитриевна «Мультишная живая азбука в стихах и картинках»	Гомельскае абласное аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»

Лепшы дэбют		
1.	Кищенко Максим Александрович «По кольцевой до самых звезд»	Мінскае гарадское аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»
2.	Стройлова Екатерина Сергеевна «Навстречу Любви»	Мінскае гарадское аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»
3.	Кисель Елена Владимировна «Пять жизней»	Мінскае абласное аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»
4.	Чернявский Дмитрий Васильевич «Боевые дороги Григория Ильина, или 300 дней на запад»	Аўтар

Пацеха з меха

Літаратурныя пародыі

Генадзь АЎЛАСЕНКА

Паэзія і... бульбачка на патэльні

Добра-добра! Яшчэ адзін верш — і ўсё!
Гэтак сябе падманваю — і правальваюся
ў вершаванае забыццё.

...
Я — вуха тваё! Ды на чорта такое вуха,
Якое не адчувае, што я заву?

...
Як жа так сталася?
Як жа магло так стацца?!
Што мы — такія разумныя, добрыя,
гордыя, сталыя...

Таццяна Сівец, «ЛіМ», № 2, 2021

— Добра-добра! Яшчэ адзін верш — і ўсё!
Прамарытала я і зноўку правалілася
ў вершаванае забыццё...

А праз гадзіну кажу:
— Верш мой новы жадаеш паслухаць?
А ён у адказ як гаркне ў самае вуха:

— Я, — крычыць, — доўга цягне,
але ж набалела!

Бульбачка на патэльні, глянь,
зноўку амаль згарэла!
Ты ж пра бульбачку тую зусім забылася,
Як у вершаванае сваё забыццё
правалілася!

— Я ж — вуха тваё! — кажу.
— Каб твае рэцэнзіі слухаць!

А ён у адказ:
— Ды на чорта такое вуха,
Якое не чуе, што мне проста
хочацца есці?!

І выбег з кватэры...

І зараз бадзьяецца дзесьці...

Ён выбег... а я ўсё спрабую

ў сабе разабрацца...

Як жа так сталася?

Як жа магло так стацца?!

Што з намі, такімі разумнымі,
добрымі,

гордымі, сталымі,

Магло адбыцца,

Калі кожны вечар сталі мы

3-за падгарэлай бульбы сварыцца?

Вось гэта паляванне!

Пабачыла ў сённяшнім сне:
мы з табой угледзілі з акна
...дзясятка рудых лісаў.

— Ты бачыш?

— Так.

— І я.

Таццяна Барысюк, «ЛіМ», № 41, 2020

Угледзелі мы з табой з акна

дзясятка рудых лісаў.

— Ты бачыш?

— Так!

— І я!

— Страляем!

Бац! Бац! Бац!

Вось гэта паляванне!

А тут інспектар прыродааховы:

— Ну хто ж летам на лісаў палюе,

ды яшчэ ў межах горада?!

Добра, што прагнулася

якраз у гэты момант!

Анатоль ЗЭКАЎ

Кім быць?

Хоць не быць мне Цютчавым,
Хоць не стаць мне Фетам.
Не ўзрасці Ясеніным,
Не адбыцца Блокам...
Ды што ў сэрцы ўсеяна —
Узрастаў высока!

Леў ПАРЭМСКІ

Я не Цютчаў і не Фет,
Не Ясенін і не Блок.
Хоць усё ж і я паэт:
За радком сную радок.

Галавой ківаю ў такт,
Вымаўляю верш услых.
Хоць не геній я, аднак
Леў адзін я сярод іх.

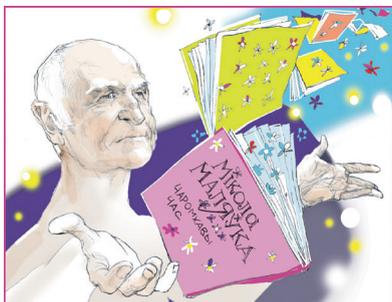
І зраўняцца ўжо са мной,
Як бы хто з іх ні хацеў,
Можа хіба граф Талстой,
Бо і ён таксама Леў.

Чаромхавы час

Жыццё маё, ты на якой вярсеце?

...
Шкадую, адцвілі мае дзяўчаты,
А над ракой чаромха зноў цвіце...

Мікола МАЛЯЎКА

Быў я ў юнацтве хлопец-хват,
Як кажуць, поўны ў целе сіл,
Ламаў чаромху для дзяўчат
І ім ахапкамі насіў.

І абдымаў, і цалаваў,
І, меўшы пэўны інтарэс,
Іх каля плота заціскаў,
І да грудзей, пыхцеўшы, лез.

І іншае ўсё ў нас было,
Пра што аж сорамна казаць,
Калі выводзіў за сяло,
Каб там іх з большай страцю мяць.

Каханне, быццам бы віно,
Хмяліла й да граху вяло...
Куды падзелася яно,
Усё, што некалі было?

Жыццё не вернецца назад.
То ж на якой такой вярсеце
Адцвіў і мой век, і дзяўчат?
Ну а чаромха зноў цвіце.

Алег ДАРАГАНЬ

Радкі — кароткія, думкі — вялікія

***

Хіба пішаш, каб жыць?
Пішаш, каб не памерці.

***

Спытаць у паэта, навошта
ён піша — усё роўна
што спытаць у травы, навошта
яна расце.

***

Чым больш сам жывеш,
тым маладзейшыя становяцца
класікі.

***

Дзіўна, славесны том
ёсць, а Слова ў ім няма.

***

Пасля Бібліі ўсе кнігі здаюцца
дзіцячай літаратурай.

***

Чым таўсцейшая кніга,
тым, на жаль, больш вузкае
кола тых, хто яе прачытаў.

***

Гогалеўскі нос толькі гены
да твару.

***

Мастацтва без слёз —
безнадзейная справа.

***

Калі ад цябе сыходзіць
муза, то і на Пегасе не дагоніш.

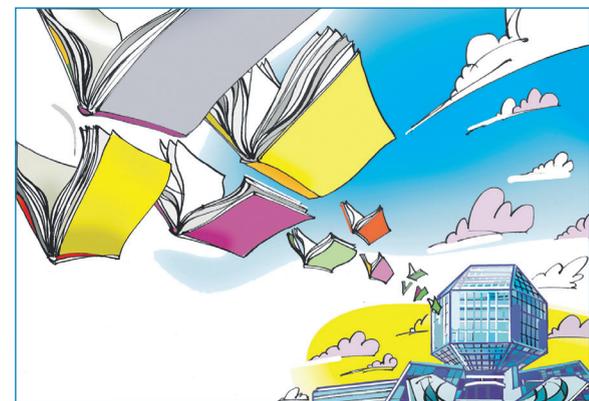
***

І для вясёлкі знойдуцца
дальтонікі — знаўцы і крытыкі.

***

І ад куль схавацца можна,
а вось ад слоў — не заўсёды.

Пераклад з рускай мовы
Міхася СЛІВЫ

Малюнкi Алегi КАРПОВIЧА.

Міхась ПАЗНЯКОЎ

3 новым падыходам

Гумарэска

Калі мне было даручана абысці аддзелы інстытута і вызначыць пяць чалавек для паездкі на тыдзень у падшэфны калгас, я з радасцю ўзяўся за справу. Але ўжо ў самым першым адзеле, куды зайшоў, мяне падпільноўвалі нечаканасці. Аказалася, што другі тыдзень у Смятанкінай хварэе сваякроў. Безумоўна, нельга пакінуць яе без нагляду. У Рэдзкінай — дзіця малое, а муж вечно ў камандзіроўках. Вінцікаў рамонт кватэры распачаў, і калі праз тыдзень не закончыць, то жонка пагражае выгнаць яго. У Піваварава з учарашняга дня камяні ў нырках усхадзіліся. З пачуццём глыбокай віны я ціхенька выйшаў з аддзела.

Перад наступнымі дзвярыма хвіліны дзве прыкідваў: зайсці ці не? Прыгадаўшы, што тут працуе пераважна моладзь — пераступіў парог. Аднак сюрпрызы чакалі і тут. Пацалункінай было прызначана, як яна сама падкрэсліла, спатканне веку, самае выключнае ў яе незаможным жыцці. У Карасікава загадзя планавалася сямейная паездка на прыроду. Мурлыкіна якраз дачакалася чаргі, каб паставіць залатую каронку, аб чым мне сарамліва паведамліла, прыкрываючы далоньй свой рот. Заткалкін быў запісаны на спартыўныя мерапрыемствы, на дзяжурства ў групе дружыннікаў, на ўдзел у канцэрце мастацкай самадзейнасці, аднак ад паездкі ў калгас не адмовіўся. Галанкін не мог пераносіць паху бензіну, таму адразу пацікавіўся, чым будзе дабірацца ў калгас. Калі пачуў, што не тралейбусам і не трамваем — так замахаў рукамі, што я адразу ж ірвануў да дзвярэй.

Затое ў трэцім адзеле, куды я зазірнуў пасля абеда, мне пашанцавала. Запісаў тут адразу двух добраахвотнікаў папрацаваць на калгаснай ніве. Першым быў Іван Лёгенькі, прыняты ў інстытут тры дні назад. Выказала згоду падыхаць водарам вёскі і Верачка Пацягушкіна, якая не зводзіла тамлівых вачэй з новага супрацоўніка...

Словам, у калгас ехалі ўчатырох. Чацвёртым быў я.

Другі раз, калі патрэбна было зноў паслаць пяць чалавек у вёску, мне паралілі ў прафкаме знайсці новы падыход да супрацоўнікаў, зрабіць так, каб зацікавіць літаральна кожнага, натхніць на пачасную справу.

Назаўтра да дошкі аб'яў нельга было прабіцца. Напісана там было наступнае: «Паважаныя таварышы! Запрашаем у пятніцу, суботу, нядзелю адпачыць на ўлонні прыроды. Вас чакаюць водар лугоў, суніччых ўзлескі, ласкавае сонца, гаючая вада, выдатны апетыт... Паездка бясплатная. Адпраўляемся ранкам на двух аўтобусах. Запісвацца ў Васількова».

Васількоў — гэта я. Да канца рабочага дня дзевяноста два прозвішчы былі ўнесены ў гэты рэкордна доўгі спіс. І ніякіх хвароб, спатканняў, іншых адгаворак. Знайшлося каму паглядзець і за дзецьмі.

Ехалі з песнямі. Я распавёў усім, як будзе арганізаваны наш адпачынак. Усе былі рады, што шэсць-сем гадзін у дзень будзем заграць; ніхто не пярэчыў, што сонечныя ванны давядзецца прымаць, нарыхтоўваючы сена.

— Тым лепш загар кладзецца на цела, калі чалавек рухаецца, нечым заняты, — згаджаліся ўсе са мной.

Працавалі, адпачывалі з прыемнасцю, адкрываючы ў сабе і ў сваіх калег нешта новае, добрае, прыгожае. Духмянае сена, цудоўнае надвор'е, выдатная кухня, дружная праца — усё спрыяла найлепшаму адпачынку, узмацняла радасць кожнага і ўсіх разам.

Дадому вярталіся вясёлыя, загарэлыя і нават памаладзелыя — адзінай сяброўскай сям'ёй. План нарыхтоўкі сена выканалі і перавыканалі!

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў
Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Віктар Гардзей

Уладзімір Гніламёдаў
Вольга Дадзімава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Анатоль Крэйдзіч
Віктар Кураш

Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
намеснік галоўнага
рэдактара — 377-99-72

адказны сакратар — 377-99-72
аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98
аддзел прозы і паэзіі — 317-20-98
аддзел мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень
у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выдадзенае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку
27.05.2021 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 707

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1.
Індэкс 220013
Заказ — 1137

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтараў публікацый.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія
прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці
з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.